

वाल्सायनकृत

कामशूत्र

अनुवाद
सुनील सामंत

कामसूत्र

(चित्रविरहित)

मूळ लेखक : वात्स्यायन

अनुवाद : सुनिल सामंत

ई साहित्य प्रतिष्ठान

पुस्तकाचे नांव: कामसूत्र – भाग १

प्रकार : माहिती

लेखक : वात्स्यायन

अनुवाद : सुनिल सामंत

मुखपृष्ठ : सोनपरी

प्रकाशन : ई साहित्य प्रतिष्ठान®

esahity@gmail.com

www.esahity.com

©esahity Pratishthan® 2014

वसंतपंचमी २०१४ ४ फेब्रुवारी

हे पुस्तक विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध आहे.

आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फ़ॉरवर्ड करू शकता.

परंतु हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापुर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापुर्वी ई साहित्य प्रतिष्ठानची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

ई साहित्य प्रतिष्ठान ही कवी, लेखक व वाचकांनी मिळून चालवलेली चळवळ आहे. नवीन उदयोन्मुख लेखकांसाठी हे व्यासपीठ आहे, आणि खेडोपाडी व देशोदेशी पसरलेल्या मराठी वाचकांसाठी वाचनाचे साधन आहे. ई पुस्तके. आता स्मार्टफ़ोनवर डाऊनलोड करून किंवा ऍपद्वारे वाचता येतात. आपण या चळवळीचे भाग होऊ शकता. आपल्या ओळखीच्या लोकांचे ई मेल पत्ते पाठवा. त्यांनाही विनामूल्य ई पुस्तके पाठवू. नवीन वाचक आणि नवीन लेखकांचे या चळवळीत स्वागत आहे

©esahity Pratishthan© 2014

प्रकाशन : ४ फ़ेब्रुवारी २०१४ (वसंतपंचमी)

Dedicated to
all Bold and Beautiful
Men and Women

“Love is blind, they say; sex is impervious to reason and mocks the power of all philosophers. But, in fact, a person's sexual choice is the result and sum of their fundamental convictions. Tell me what a person finds sexually attractive and I will tell you their entire philosophy of life. Show me the person they sleep with and I will tell you their valuation of themselves.

No matter what corruption they're taught about the virtue of selflessness, sex is the most profoundly selfish of all acts, an act which they cannot perform for any motive but their own enjoyment - just try to think of performing it in a spirit of selfless charity! - an act which is not possible in self-abasement, only in self-exultation, only on the confidence of being desired and being worthy of desire. It is an act that forces them to stand naked in spirit, as well as in body, and accept their real ego as their standard of value. They will always be attracted to the person who reflects their deepest vision of themselves, the person whose surrender permits them to experience - or to fake - a sense of self-esteem .. Love is our response to our highest values - and can be nothing else.”

– Ayn Rand

शुभ मंगल सावधान !

कामसूत्राचं मराठी भाषांतर करून तुमच्या हाती ठेवताना आनंद तर होत आहेच पण भिती सुद्धा वाटत आहे. हल्ली काय झालंय की प्रकाशन करताना वाचण्यापेक्षा वाद कसा घालता येईल यावरच लोकांचं जास्त लक्ष असतं. शिवाजी महाराजांवर किंवा संभाजी महाराजांवर पुस्तक प्रकाशित करतानाही अशाच वाद घालणाऱ्या लोकांकडून खूप शिव्या खाव्या लागल्या होत्या. फार काय आताच्या बोलीभाषेतली ओवीबद्ध भावार्थ ज्ञानेश्वरी प्रसिद्ध केल्याबद्दल सुद्धा धमकी आणि टीका करणारी पत्रं लोक पाठवतात. पण चालतंय. जो डर गया वो मर गया असं संत गब्बरसिंगांनी सांगितल्यापासून आम्ही लोक डरण्याच्या सोडून करण्याच्या मागे लागलोय.

पण कामसूत्राची गोष्ट वेगळी. थोडी भिती वाटतेच. कारण ज्ञानेश्वरीच्या प्रसारासाठी मार खाल्ला तर अभिमानाने मिरवता येईल. पण कामसूत्रासाठी मार खावा लागला तर सांगायची पण चोरी ना यार! एक तर कामसूत्र हा चार चौघांत बोलायचा विषय नाही. त्यातून गेल्या वर्षी ज्ञानेश्वरीवर एवढी मोठी कॅपेन केल्यापासून लोकांना ई साहित्य प्रतिष्ठान म्हणजे कोणी सत्संगी लोक वगैरे वाटतात. त्यामुळे लेखकसुद्धा तशाच विषयांची पुस्तकं पाठवतात. आणि वाचकसुद्धा तशाच पुस्तकांची अपेक्षा ठेवतात. त्यामुळे एकदम कामसूत्र प्रकाशित करणं म्हणजे मशिदीसमोर बार उघडण्यासारखंच आहे. म्हणून थोडे दोन शब्द सुरुवातीलाच मांडणं गरजेचं वाटलं.

ज्ञानेश्वरी (श्री विजय पांढरे यांची २१व्या शतकातील मराठी भाषेत लिहिलेली ज्ञानेश्वरी) वाचकांना देताना आमची एक विशेष भुमिका होती. बहुतांशी असा समज आहे की ज्ञानेश्वरी, गीता वगैरे हे रिटायरमेंट नंतरच वाचन. सगळं करून भागल्यावर करायचं काम. आम्हां मंडळींचा याच गोष्टीला आक्षेप होता (आणि आहे). गीता आणि ज्ञानेश्वरी हे धार्मिक ग्रंथ कमी आणि कार्मिक ग्रंथ अधिक आहेत. इंजिनियरिंग, मेडिकल, मॅनेजमेंट यांसारखं ते एक आयुष्याचं नियोजन करण्याचं तंत्र आहे. आणि ही पुस्तकं थकल्या भागल्यानंतर वाचून जितका फायदा होईल त्याहून कितीतरी अधिक फायदा जोशे जवानीमध्ये वाचून होईल. त्यामुळे सर्वांनी ज्ञानेश्वरी तरूणपणीच वाचावी असा आमचा आग्रह आहे.

अगदी तसाच आणि तेवढाच आग्रह आता आम्ही कामसूत्रांबाबत करत आहोत. हे पुस्तक तरुणांनी वाचावं आणि त्यातलं जेवढं योग्य असेल तेवढं, जमेल तितकं, घ्यावं. कारण आयुष्य सफल करण्यासाठी धर्म, अर्थ आणि काम हे तिन्ही व्यवस्थित निभावले पाहिजेत. तरच खरं आयुष्य जगलं म्हणता येईल. आणि हे तिन्ही निभावताना सामाजिक नियमांचं , जबाबदारीचं पालन केलं पाहिजे तर माणूस म्हणवून घेता येईल. धर्मपालन करायचं म्हणजे आजच्या सामाजिक नियमांत बसेल अशीच वागणूक असायला हवी. मध्य युगातले नियम पाळून चालणार नाही. अर्थार्जन करताना समाजात लूटपाट माजवणं होता कामा नये. तसंच कामाचंही. कामभावनेच्या आहारी जाऊन असभ्य वा अनैतिक वर्तन करता कामा नये. कामसूत्र हे ब्रह्मदेवांनी सांगितलेल्या उपदेशानुसारच आहे. त्यातली फक्त आसनं वाचणं (आणि त्यांची चित्रं किंवा सिनेमा बघणं) म्हणजे अर्धवट ज्ञान आहे. कामशास्त्रांत काय (आणि कसं) करावं याच बरोबर काय करू नये तेही सांगितलं आहे याचं भान ठेवायला हवं.

पण धर्मशास्त्राचा आणि अर्थशास्त्राचा जसा जाहीर अभ्यास आणि चर्चा होते तसं कामशास्त्राचं होत नाही. त्यामुळे होतं काय की कुतुहल बळावतं. जो जे सांगेल त्यावर विश्वास बसतो. खुळचट समज पसरतात. अशास्त्रीय माहिती माजते. म्हणून आम्ही हे मूळ कामसूत्र जसंच्या तसं प्रसिद्ध करतो आहोत. एकही चित्र यात नाही. आणि आंबटशौकीनांची खाज भागवण्यासाठी हे नाही. त्यांच्यासाठी वेबवर भरपूर काही आहे. व्हिडिओ आहेत. तेव्हा अशांनी हे पुस्तक वाचण्यात आपला वेळ फुकट घालवू नये. हे एकदम सिरियस पुस्तक आहे. आणि आयुष्य आनंदाने जगू इच्छिणाऱ्या प्रत्येक स्त्री पुरुषाने हे वाचावं असा आमचा आग्रह आहे. अगदी गंभीरपणे वाचावं.

आता इथेच हेही सांगून टाकायला हवं की कामसूत्र म्हणजे १००% शास्त्रीय पुस्तक नव्हे. हजार वर्षांपूर्वी लिहिलेलं हे पुस्तक आताच्या विकसित समाजशास्त्रीय आणि शरीरशास्त्रीय ज्ञानाच्या कसोटीवर पूर्णतः कसं टिकणार? त्यामुळे हे पुस्तक वाचताना स्वतःची विवेकबुद्धी जागृत ठेवावी. आणि या विषयावरची नवीन शास्त्रीय पुस्तकं वाचावीत असा आग्रह आम्ही धरू. जमल्यास आम्हीच ती पुढेमागे प्रसिद्धही करू. पण तोवर हे पुस्तक काही प्रमाणात तरी वाचकांना उपयोगी पडेल अशी आशा आहे.

कामसूत्र वाचताना त्याचा काळ आणि त्या काळातील समाज यांचा विसर पडू देऊ नये. उच्चवर्णीय आणि पुरुषप्रधान संस्कृतीतून हे पुस्तक जन्माला आलेलं आहे. त्यामुळे त्यातील जाती विषयक आणि स्त्रीविषयक अनेक नियम हे आता कालबाह्य झालेले आहेत. प्रस्तुत अनुवादक व प्रकाशक या विचारांना अजिबात मानत नाहीत. त्याचबरोबर दारू वा अन्य अंमली पदार्थांच्या सेवनाबद्दलचे उल्लेख केवळ गंमत म्हणून वाचावेत. त्यांच्यावर अजिबात अंमल करू नये. हे पुस्तक वाचताना आपले संस्कार, सारासार बुद्धी शाबूत ठेवावेत. या पुस्तकातील अनेक गोष्टी व उपदेश

चुकीचे आहेत असेच अनुवादक आणि प्रकाशक यांचे मत आहे. मात्र त्या काळातील विचार कसे होते हे या कारणाने लक्षात यायला मदत होईल. म्हणून हे पुस्तक रेफ्रंस म्हणून वाचावे.

दुसरं म्हणजे कामसूत्राचं मूळ पुस्तक कोणतं यांवर वाद आहेत. मुळात वात्स्यायन नावाचा एकच मुनी होता का असाही वादाचा मुद्दा आहे. पुर्वीच्या काळी छपाई नसल्याने कोणत्याही पुस्तकाचे विविध भागांत वेगवेगळे रूप असे. १८५३ च्या दरम्याने पुण्यात लढाईच्या निमित्ताने आलेल्या रिचर्ड बर्टन या ब्रिटिश सैनिकाने मराठी आणि संस्कृतचा अभ्यास करून वात्स्यायनाच्या मूळ पुस्तकांची अनेक रूपं जमा केली आणि त्यांचं भाषांतर केलं. आजकाल त्याच ग्रंथाला प्रमाण मानलं जातं. प्रस्तुत पुस्तकात मूळ संस्कृत पुस्तकाबरोबरच रिचर्ड बर्टनच्या अनुवादाचा वापर केला आहे. अर्थात वादाला जागा आहेच. ते चालायचंच.

तिसराही एक इशारा आताच देऊन ठेवलेला बरा. कामसूत्र म्हणजे काहीतरी चमचमीत नॉनव्हेज वाचायला मिळणार म्हणून जिभल्या चाटत हे पुस्तक उघडणाऱ्यांची निराशा होण्याची शक्यता आहे. हा विषय अर्थशास्त्राइतकाच गंभीर आहे आणि तो या पुस्तकात तसाच हाताळलेला आहे. आणि ओढून ताणून तो मनोरंजक करण्याचा प्रयत्न कुठेही केलेला नाही.

एकतर हा सनातन विषय आणि त्याची व्याप्ती वैश्विक. त्यामुळे जो तो स्वतःला पंडित समजतो. पण ते खाजगीत. किंवा मनातल्या मनात. बाहेर मात्र प्रत्येकजण या विषयात स्वतः अनाडीच असल्याचे भासवतो.

कामशास्त्र, मानसशास्त्र ही सर्वात गूढ शास्त्र आहेत... ती नीट समजून घेतली तर आयुष्याचं सोनं होतं. स्वतःच्या आणि जोडीदाराच्या. आणि आपल्या पुढच्या

पिढ्यांच्याही. त्यामुळे वाचा. अगदी मोकळ्या मनाने आणि धर्मशास्त्र आणि अर्थशास्त्र
यांच्या इतक्याच मोकळ्या मनाने वाचा. कामसूत्र.

सुनिल सामंत

अनुवादक

विभाग पहिला

वात्स्यायनमुनी यांची प्रस्तावना

ओम धर्माय नमः

ओम अर्थाय नमः

ओम कामाय नमः

सृष्टीचा रचयिता ब्रह्मदेव याने विश्वाची निर्मिती करताना स्त्री आणि पुरुषाची निर्मिती केली. त्यावेळी त्याने एक लक्ष श्लोकांच्या स्वरूपात जीवनाचे नियम सांगितले. हे नियम तीन स्वरूपाचे होते : धर्म, अर्थ आणि काम. धर्माबाबतचे नियम स्वयंभू मनूने लिहून काढले आणि मनुस्मृतीचा जन्म झाला. अर्थाबाबतचे नियम खुद्द बृहस्पतीने लिहून काढले आणि त्याचे अर्थशास्त्र झाले. काम नियमांचे ग्रहण शंकराचे वाहन नंदी याने केले आणि लिहीले. त्याचे एक हजार श्लोक बनले. तेच कामसूत्र.

कामसूत्राचे हे हजार श्लोक उद्वलकाचा पुत्र श्वेतकेतू याने ग्रहण केले (पाठ केले) आणि पाचशे श्लोकांच्या नव्या संक्षिप्त रूपात सादर केले. बभ्रव्य ऋषींनी याच श्लोकांचे पुन्हा एकदा संक्षेपी रूप केले आणि दिडशे श्लोकांतून त्याचा परिचय जगाला करून दिला. बभ्रव्य हरयाणातील पुंचला येथील होते. नंतर या दिडशे श्लोकांचे सात भाग झाले

1. साधारण
2. संप्रयोगिका (आलिंगन, चुंबन इत्यादी)
3. कन्या संप्रयुक्ता (स्त्री पुरुषांचे मिलन)
4. भार्याद्वारिका (स्वस्त्री बद्दल)
5. परदिका (परस्त्रीबद्दल)
6. वैशिका (वेश्यांबद्दल)
7. औपमिषदिका (वशीकरण , शक्तीवर्धक द्रव्यं इत्यादी)

या सात भागांचे लेखक वेगवेगळे आहेत.

यातला सहावा भाग हा नंतरपाटलीपुत्र नगरीच्या वेश्यांच्या आग्रहाखातर दत्तकाने प्रक्षेपित केलेला म्हणजे घुसडलेला आहे. मूळ संहितेत तो नव्हता.

चरायनाने पहिला भाग निर्माण केला.

इतर पाच भागांचे लेखक खालीलप्रमाणे आहेत.

दुसरा भाग : सुवर्णाभ

तिसरा भाग : घोटकमुख

चवथा भाग : गोनर्दीय

पाचवा भाग : गणिकापुत्र

सातवा भाग : सुकुमार

अशा प्रकारे कामशास्त्राचे वेगवेगळे तुकडे विखुरले गेले. वेगवेगळ्या लेखकांनी कामशास्त्राच्या वेगवेगळ्या अंगांवर भर दिला. उदाहरणार्थ: दत्तकाने ज्या भागाला (वैशिका) विशेष महत्त्व दिले त्याचाच प्रभाव त्या आवृत्तीत दिसून आला. बभ्रव्याचे जे लिखाण होते ते त्याच्या लांबीमुळे पाठांतराला कठीण असल्याने पुढील पिढ्यांमध्ये हळू हळू दुर्मिळ होऊ लागले (इथे हे लक्षात घेतले पाहिजे की त्या काळी छपाई आणि पुस्तके नसल्यामुळे सर्व प्रसार हा मौखिक म्हणजे तोंडी असे. अशा मौखिक प्रसारात पुस्तकाची लांबी हा एक अडसर असे) या पार्श्वभूमीवर वात्स्यायनमुनींनी या सात वेगवेगळ्या विद्वानांचे साहित्य एकत्रित करून त्यांचे योग्य ते उल्लेख करून कामसूत्र लिहिले. या कामी त्यांनी भरपूर कष्ट घेतले. त्यांनी लिहिलेले भाग खालीलप्रमाणे.

भाग पहिला : विषयप्रवेश

प्रस्तावना :

धर्म , अर्थ आणि काम यांची प्राप्ती

चौसष्ट कलांचा अभ्यास

गृहरचना,

गृहसाहित्याची रचना,

मनुष्याचा दिनक्रम,

त्याचे सहकारी, मनोरंजन इत्यादी.

स्त्रीयांचे वर्गीकरण,

कुलवंतांचे आचरण,

मित्रपरिवार

दूत.

विभाग दुसरा : स्त्री पुरुष समागम (संप्रयोगिका)

शरीररचनेनुसार मिलन, इच्छाशक्तीचा आवेग, काळवेळ, प्रेमाचे प्रकार

आलिंगनाविषयी

चुंबनचिकित्सा

दाबणे आणि नखांनी ओरखडे काढण्याबद्दल

चावणे आणि देशोदेशीच्या स्त्रियांचे प्रेम मार्ग

शयनाचे आणि संगमाचे प्रकार

आघात आणि त्यातून उत्पन्न होणारे ध्वनी

पुरुषाचा आव आणणाऱ्या स्त्रियांबद्दल

मुखामध्ये लिंग धरण्याबद्दल

संगमाचा आरंभ आणि अंत ,

संगमाचे विविध प्रकार

रुसवे फुगवे

विभाग तिसरा : विवाहविषयक (कन्या संप्रयुक्ता)

विवाहबंधन आणि विवाहविधी

स्त्रीच्या मनात विश्वास निर्माण कसा करावा

प्रियाराधन

मनीचा भाव हावभावातून व्यक्त करण्याबद्दल

स्त्रीप्राप्तीसाठी पुरुषाने करायचे प्रयत्न .

पुरुषाला वश करण्यासाठी स्त्रीने करायच्या गोष्टी

विवाहांचे प्रकार

विभाग चवथा : पत्नीविषयक (भार्याद्वारिका)

धर्माचरणी स्त्रीचे वर्तन आणि पतीच्या अपरोक्ष तिचे वागणे

ज्येष्ठ पत्नीने आपल्या सवतींशी कसे वागावे.

कनिष्ठ पत्नीने आपल्या ज्येष्ठ सवतींशी कसे वागावे.

कुमारिका विधवेच्या पुनर्विवाहाबद्दल.

नावडत्या पत्नीविषयी,

राजाच्या जनानखान्यातील स्त्रियांबद्दल

अनेक पत्नी असणाऱ्या पतीबद्दल.

विभाग पाचवा : परस्त्री बद्दल (परदिका)

पुरुष आणि स्त्रियांच्या गुणविशेषांबद्दल.

स्त्रिया पुरुषांचे प्रस्ताव कधी व का धुडकावतात.

स्त्रियांना जिंकणाऱ्या पुरुषांचे गुणविशेष.

सहज जिंकता येणाऱ्या स्त्रिया कोणत्या.

स्त्रीशी ओळख आणि वशीकरणाचे प्रयोग.

स्त्रीचे मानसशास्त्र

दूत

उच्च अधिकारी व्यक्तीने परस्त्रीशी संबंध ठेवण्याबद्दल

राजाचा जनानखाना

स्वतःच्या पत्नीचे राजा व राजकीय लोकांपासून रक्षण

विभाग सहावा : गणिका व वेश्यांबद्दल (वैशिका)

अंगवस्त्र व गणिकावृत्ती

स्त्रीने पुरुषाचे अंगवस्त्र म्हणून रहाण्याची कारणे,

आपल्या मनाजोगता पुरुष धनी कसा मिळवावा, आणि त्याची ओळख कशी करावी.

पत्नीप्रमाणे एकनिष्ठ रहाणाऱ्या वेश्या

पैसे मिळवण्याचे मार्ग,

प्रियकराला कंटाळा आल्याचे संकेत,

त्याच्यापासून सुटका करून घेण्याचे मार्ग

जुन्या प्रियकराशी पुनः संबंध जुळवण्याबद्दल

विविध प्रकारचे फ्रायदे

फ्रायदे आणि तोटे यांबद्दल,

मध्यस्थाचे फ्रायदे तोटे,

शंकाकुशंका,

वेश्यांचे प्रकार

विभाग सातवा : आकर्षणशक्ती आणि वशीकरण (औपमिषदिका)

नटणे थटणे, भुलवणे

शक्तीवर्धक औषधे

कामेच्छा प्रबळ कशी करावी,

लिंगाचा आकार वाढवणे इत्यादी

प्रयोग आणि साधना.

विभाग पहिला : पाठ दुसरा

धर्म , अर्थ आणि काम यांची सिद्धी

मनुष्याने मिळालेल्या शंभरवर्षांच्या आयुष्यात, धर्म , अर्थ आणि काम यांच्या सिद्धीसाठी, वयानुसार प्रयत्न केले पाहिजेत. तेही या तिन्हींमध्ये समतोल राखून, त्यांत आपसात अंतर्विरोध न होता. बालपणात ज्ञानसाधना करावी. तरुण आणि मध्यमवयात अर्थ आणि कामसाधना करावी आणि उतारवयात धर्माचे आचरण करून मोक्षप्राप्ती करावी. शतायुषी होण्याची शाश्वती नसलेल्यांनी या साधना त्यानुसार एकत्रित कराव्यात. मात्र शिक्षण पूर्ण होईपर्यंत ब्रह्मचर्यपालन अनिवार्य आहे.

धर्म म्हणजे हिंदू शास्त्रे आणि पोथ्यांचे पठण व त्यानुसार वागणे. ज्यातून कोणतेही ऐहिक लाभ होत नाहीत अशा गोष्टी म्हणजे धर्म. उदाहरण : दान धर्मादिक गोष्टी, ज्या मनुष्य सहजासहजी करत नाही. तसेच विधी निषेध पाळणे, उदा. मांसभक्षण न करणे. अशा गोष्टी ज्या या मायावी जगात मोह उत्पन्न करून माणसाला गुरफटून ठेवू शकतात.

धर्माचा अभ्यास श्रुती , स्मृतीतून करावा. तसेच त्यांचा अभ्यास असलेल्यांकडून मार्गदर्शन घ्यावे.

अर्थ म्हणजे जमीन, सोने, गोधन, वस्तू, कला आणि मित्रधन यांचे संपादन. तसेच आपल्याकडे असलेल्या धनाचे रक्षण आणि संवर्धन. अर्थशास्त्राचे धडे राजाचे प्रधानमंडळ आणि वैश्यवाणी यांच्याकडून घ्यावेत.

काम म्हणजे पंचेद्रियांचा म्हणजे चक्षु, कर्ण, जिह्वा, काया, नासिका यांचा वापर करून मन आणि आत्मा यांच्या योगे ऐहिक वस्तूंचा आस्वाद व उपभोग घेणे. बाह्य जगाशी इंद्रियांच्या समायोगाने मन आणि आत्म्याला मिळणारे सुख म्हणजे काम. कामाचे शिक्षण कामसूत्रातून घ्यावे.

या तिहींचा क्रम श्रेष्ठत्वाने येतो. म्हणजे धर्म हा अर्थाहून महान. अर्थ हा कामाहून श्रेष्ठ.

मात्र राजाने अर्थ हे प्रथमकर्तव्य मानावे. कारण प्रजेच्या संगोपनासाठी ते आवश्यक आहे.

तसेच गणिकेने काम हाच श्रेष्ठ मानावा. हे अपवाद आहेत. इतरांनी मात्र धर्म हाच सर्वश्रेष्ठ मानावा.

यावर काही वाद आहेत. यांचे विवेचन खाली दिले आहे.

वाद पहिला : काही सुजाण लोकांचे असे मत आहे की धर्म हा पारलौकीक विषयाशी निगडीत असल्याने त्याचा पोथीतून अभ्यास करणे आवश्यक आहे. अर्थार्जनासाठी सुद्धा साधने आणि ज्ञानाची गरज असल्याने त्याचा अभ्यास करावा. परंतू काम हा ऐहिक असल्याने त्याची जाण स्वभावतःच मनुष्यमात्रांकडे असते. त्यामुळे त्यासाठी विशेष अभ्यासाची गरज नाही.

प्रतिवाद: कामशास्त्रासाठी विशेष अभ्यासाची गरज नाही हे खरे नाही. शरीरसमागम हा दोन वेगवेगळ्या व्यक्तींमधील संबंध असल्यामुळे त्यासाठी योग्य मार्गदर्शनाची गरज आहे. यमनियमांच्या अभावी विषयवासनांचे प्राबल्य अनिर्बंध वाढेल. तसेच स्त्री समागमासाठी विशिष्ट वय व काळाचे बंधन असणे आवश्यक आहे. वासनाधीन अनिर्बंध समाजात अविचाराचा आणि अनैतिकतेचा बुजबुजाट माजण्याची भीती आहे.

वाद दुसरा : लोकायतवाद्यांचे मत असे की धर्माचरण करण्यात काहीच फायदा नाही. परलोकाच्या आमिषाने आताचे जीवन बरबाद करण्यात काहीच अर्थ नाही. आपल्या हातातले जे आहे ते सोडून देऊन न दिसणाऱ्या जगामागे केवळ मूर्खच जातात. हातातील कबूतर सोडून मोर पकडायला धावणे, किंवा हातचे तांब्याचे नाणे टाकून देऊन न दिसणारे सोन्याचे नाणे शोधण्यात काय अर्थ आहे?

प्रतिवाद : हे बरोबर नाही.

पहिले कारण : धर्माच्या नियमांत अशा प्रकारच्या शंकांना जागा नाही.

दुसरे : शत्रूच्या विनाशासाठी किंवा पर्जन्यासाठी दिलेल्या दान आणि बलिदानाचे फायदे झाल्याचे दिसले आहे.

तिसरे : सूर्य, चंद्र, तारे, ग्रह आणि विश्वातील इतर सर्व शक्ती जगाच्या भल्यासाठी सदा कार्यरत असतात.

चवथे : चातुर्वर्ण्य (ब्राह्मण, क्षत्रीय, वैश्य आणि शूद्र) आणि चार आश्रम (ब्रह्मचर्यआश्रम, गृहस्थाश्रम, संन्यासआश्रम, वान्प्रस्थाश्रम) यांच्या आचरणाचा प्रभाव संपूर्ण विश्वरचनेवर पडतो.

पाचवे : जमिनीमध्ये बीज पेरणे हे देखिल भविष्यावरच्या विश्वासाचे प्रतिक आहे. म्हणून वात्स्यायन धर्माचरणाला श्रेष्ठ मानतो.

वाद तिसरा : दैववादी लोक मानतात की अर्थशास्त्राला काही किंमत नाही. दैवात जे असणार तेच मिळणार. नशीबात जर संपत्ती असेल तर अर्थशास्त्राची जाण नसतानाही ती मिळेल आणि नसेल तर अर्थशास्त्रानुसार वागूनही मिळणार नाही. दैवशात बळीराजाला इंद्राचे आसन मिळाले व त्याच दैवाने ते काढून घेऊन त्यास पाताळात धाडले.

प्रतिवाद : हे बरोबर नाही

दैवाने काही वस्तू प्राप्त होण्यासाठी काही ना काही कार्यकारणभावाची गरज असते. त्यामागे काही घटनानुक्रम असतो. व

तो घडून येण्यासाठी प्रयत्नांची आवश्यकता असते. व हे प्रयत्न योग्य दिशेने व्हावेत यासाठी अर्थशास्त्राच्या अभ्यासाची गरज असते. श्रम न करणाऱ्यास कोणतीही सिद्धी होत नाही.

अर्थाचे पुजारी, मानतात की काम सुद्धा वाईट. कामाच्या आहारी गेलेली व्यक्ती धर्म आणि अर्थाची सिद्धी करू शकत नाही. अशा व्यक्तींची समाजात इभ्रत कमी होते. तो स्वतःच्या नजरेतूनही उतरतो. त्यांचे कुटुंब, नातेवाईक यांच्याशी त्यांचे संबंध दुरावतात. भोज राज्याचा राजा दंडक, याने कामांध होऊन एका ब्राह्मणकन्येचे हरण केले आणि अखेर राज्य गमावून बसला.

इंद्राने अहिल्येच्या शीलाचे हरण केले आणि त्याच्यावरही संकटांची मालिका कोसळली. कीचकाने द्रौपदीवर वाईट नजर ठेवल्यामुळे आणि रावणाने सीतेचे हरण केल्यामुळे त्यांना देहदंडाच्या शिक्षेला सामोरे जावे लागले. अशा प्रकारे ऐहिक सुखाच्या लालसेमुळे संकटांच्या गर्तेत सापडावे लागते.

प्रतिवाद :

या वादाला काही अर्थच नाही. शरीरसुख हे अन्नाइतकेच शरीराच्या आनंदासाठी आणि अस्तित्वासाठी गरजेचे आहे. दुसरे म्हणजे तेही धर्म आणि अर्थाचे साधन आणि निष्पत्ती आहे. मात्र त्याचे (अन्नाचे आणि शरीरसुखाचे) सेवन सारासारविवेकाने केले पाहिजे. भिकारी मागेल म्हणून कोणी अन्न शिजवायचे थांबत नाही किंवा हरीण खाऊन टाकेल म्हणून कोणी शेत लावायचे थांबत नाही. तसेच

कामसुखाच्या किंवा ऐहिक सुखाच्या अतिरेकामुळे काही दुष्परिणाम होतात म्हणून या गोष्टी मूळातूनच नाकारणे हे चूक आहे.

अशा प्रकारे शहाणा व चतुर माणूस धर्म अर्थ आणि काम यांचा अभ्यासपूर्ण वापर करून इहलोक आणि परलोकाचे सुख मिळवतो. ज्या आचरणाने धर्म, अर्थ आणि काम हे तिन्ही साध्य होतात असे कार्य करावे. न जमल्यास यातील किमान दोन किंवा नाहीच तर किमान एक साध्य होईल असे कार्य करावे. मात्र एकाच्या साधनेमुळे दुसऱ्याचा नाश होणार असेल तर असे कार्य मात्र कधीही करू नये. (म्हणजे अर्थ मिळवताना धर्म किंवा कामाचा नाश होणार नाही याची काळजी घ्यावी)

विभाग पहिला : पाठ तिसरा

कला आणि शास्त्रांचा अभ्यास

प्रत्येक माणसाने धर्म आणि अर्थासोबत कामशास्त्राचा आणि त्याच्याशी निगडीत कला आणि शास्त्रांचा अभ्यास केला पाहिजे. तरुण मुलींनीही कला आणि शास्त्रांसोबत कामशास्त्राचा अभ्यास विवाहापुर्वी केला पाहिजे आणि विवाहानंतरही पतीच्या अनुमतीने करत राहिले पाहिजे. काही विद्वानांचा स्त्रियांनी कामशास्त्राचा अभ्यास करण्याला विरोध आहे कारण स्त्रीने कोणत्याही शास्त्राचा अभ्यास करू नये असे ते मानतात. पण वात्स्यायनाला हे मंजूर नाही. कारण स्त्रियांना कामशास्त्रातील 'तंत्रांचे' उपजतच ज्ञान असते. पण त्या तांत्रिक कृतींमागचे शास्त्र समजून घेऊन जर कृती केली तर आयुष्य सुखमय होते. अनेकदा याज्ञीकांना यज्ञ हवनात उच्चारायचे शब्द माहित असतात पण त्यांचा अर्थ आणि कार्यकारण माहित नसते. अनेकदा लोकांना कोणत्या दिवशी कार्य करावे हे माहित असते परंतू ज्योतिःशास्त्राचा अभ्यास नसतो. इतरांचे बघून बघून अश्व आणि हत्तींना शिकवणारे लोक असतात पण त्यांना हत्ती आणि अश्वानंच्याबद्दल मूळ शास्त्र माहित नसते. काही देशांमध्ये राजा राज्य करतो व तो जे सांगेल तेच नियम व कायदे बनतात व लोकांना त्या नियमांच्या मागचे कारण माहित नसते. मात्र अनेकदा कुलीन स्त्रियांना आणि वेश्यांना कामशास्त्राचे उत्तम ज्ञान असते.

प्रत्येक स्त्रीने आपल्या विश्वासू मैत्रीणीच्याद्वारे कामशास्त्र किंवा त्यातील काही भागाचा अभ्यास करावा. गुप्तपणे, एकांतात कामशास्त्रातील चौसष्ट कलांचा अभ्यास करावा. तिचे शिक्षक खालीलपैकी असावेत :

तिच्या दाईची समवयस्क विवाहित मुलगी,

जिवाभावाची मैत्रीण,

मावशी,

वयस्क दासी,

मूळची चांगल्या घरातील भिक्षुक स्त्री,

विश्वासातील सख्खी बहिण.

चौसष्ट कला: सुखी जीवन जगण्यासाठी प्रत्येकाला खालील चौसष्ट कलांचे किंवा त्यातील जास्तीत जास्त कलांचे ज्ञान असले पाहिजे.

गायन

वाद्यवादन

नृत्य

गायन, वादन आणि नृत्याचा मेळ

लिहिणं आणि चित्रकला

गोंदणे (अंग रंगवणे, टाटू)

मुर्तीला तांदुळ आणि फुलांनी सजवणे

फुले आणि इतर रांगोळ्या

दात, दागिने, केस, नखे, शरीर रंगवणे, मेंदीकाम इत्यादी

रंगीत काचांची रांगोळी

शयनसज्जा सजवणे, गालिचा, गाद्या, लोड, तक्के यांची रचना

जलतरंगवादन

रंगीत पाण्याचे झरे, तबकं यांची रचना

चित्रकला, सजावट, चित्ररचना, चित्रांसाठी चौकट बनवणे

माळा, हार, गजरे, पुष्परचना

फ़ेटे, पागोटे, फ़ुलांचे तुरे

प्रसंग रंगवणे, अभिनय,

कर्णआभूषणे, अत्तर बनवणे, सुगंध द्रव्यं तयार करणे

हिरे माणकांचा योग्य वापर करणे, सजवणे, त्यांना वस्त्रांत गुंफणे,

जादू आणि नजरबंदी

हात चलाखी आणि हस्तकौशल्य

स्वयंपाक आणि व्यंजन बनवणे

सरबत, पेयं, सुरभी, सुरा, मधुरस बनवणे

शिवणकला, वस्त्ररचना

विणकला, वस्त्र आणि धाग्यांचे विणकाम करून पोपट, फुले, गुच्छ, इत्यादी रचना
बनवणे

कोडी सोडवणे, कूट, द्व्यर्थी बोलणे, कोडी बनवणे,

कवितांचे चरण पूर्ण करणे, दिलेल्या शब्दांवरून पहिला चरण पूर्ण होण्यापुर्वीच
लगोलग दुसरा चरण सादर करणे, अंताक्षरी

नकला करणं, हुबेहूब आवाज काढणं

श्लोक वाचन, सादरीकरण,

उच्चारायला अवघड वाक्यं उच्चारणे (उदा. कच्चा पापड- पक्का पापड, चटईला टाचणी
टोचली)

तलवारबाजी, लाठी, धनुर्विद्या

तर्कशास्त्र,

सुतारकला

वास्तुकला

सुवर्ण, चांदी, हिरे मोती यांची पारख

रसायनकला आणि खनिजशास्त्र

अश्म, दगड, मणी रंगवणे

खाणकामाची माहिती

बागकाम, वृक्षलता संवर्धन

कोंबडे, कबूतर आदिंची झुंज

मैना, पोपटांना बोलायला शिकवण्याची कला

उटणे लावण्याची, केशरचना, वेणी घालणे, सुगंधित करण्याची कला

कूटभाषा ओळखण्याची व लिहिण्याची कला.

शब्दांची रचना बदलून बोलणे (जशी चकारी, टकारी, शकारी भाषा)

विविध भाषांचे आणि बोलीभाषांचे ज्ञान

फुलांची करंडी बनवणे

गूढचित्रे, यंत्रचित्रे, मंत्रचित्रे, ताईत

कवितेचे दोन किंवा तीन शब्द घेऊन कविता पूर्ण करणे, उलटसुलट लिहिलेल्या

ओळी, शब्द यांतून अर्थपूर्ण काव्यरचना करणे वगैरे

कविता करणे

शब्दार्थाची, अनुवादाची कला. शब्दकोषाचे ज्ञान.

साज शृंगार कला

वस्तूंचे स्वरूप बदलण्याची कला, जसे कापसाच्या वस्त्राचे रेशमासारखे मुलायम वस्त्र करणे

द्युतकला

मंत्रसामर्थ्याने दुसऱ्याची संपत्ती स्वतःच्या नांवे करणे

तारुण्यपूर्ण जोशपूर्ण खेळ

समाज नियम, कायदे यांचे ज्ञान. लोकांशी कसे बोलावे, वागावे याचे ज्ञान.

युद्धकला, शस्त्रकला, सैन्यकला

व्यायामकला

चेहरा वाचणे

गीतरचना

गणिती रचना

कागदापासून किंवा अन्य पदार्थापासून फुले बनवणे

मूर्तीकला

एक शरीरविक्रय करणारी स्त्री जर वर दिलेल्या कलांमध्ये पारंगत असेल तर तिला गणिकेचा दर्जा प्राप्त होतो आणि तिला राजदरबारी मान मिळतो. सुशिक्षित आणि सभ्य लोकांच्या पंक्तीत तिचे नांव घेतले जाते.

जर राजघराण्यातील किंवा राजदरबारातील व्यक्तींच्या कन्यांनी हे शिक्षण घेतले तर त्या आपल्या पतींना वश करून ठेवू शकतात आणि हजार सवतींवर मात करून पट्टराण्या बनू शकतात.

जर एखाद्या स्त्रीला पतीपासून वेगळे व्हायची वेळ आली तर ती या कलांचा वापर करून जगू शकते. या कलांची अगदी तोंडओळखदेखिल स्त्रीच्या आकर्षकतेत भर घालते. कारण अनेकदा यांचा वापर करणे परिस्थितीमुळे शक्य नसते.

पुरुषांनीही या कलांमध्ये पारंगत असायला हवे. यातील शौर्यकलांची जाण असणाऱ्या पुरुषांबद्दल स्त्रियांना विशेष आकर्षण वाटते व अत्यंत कमी ओळखीत सुद्धा स्त्रिया अशा पुरुषांना सहज वश होतात.

विभाग पहिला : पाठ चौथा

सभ्य लोकांचे जीवन

अशा प्रकारे चौसष्ट (किंवा त्यातील काही) कला शिकलेल्या पुरुषाने, गृहस्थाश्रम स्विकारावा.

गृहस्थाने संपत्ती मिळवण्याचे पाच मार्ग आहेत.

भेटीतून मिळालेली

युद्धात जिंकलेली

विकत घेतलेली

पिढीजाद मिळालेली

स्वतः कमावलेली

अशा संपत्तीतून गृहस्थाने शहराच्या किंवा मोठ्या गांवाच्या मध्यभागी, सभ्य वस्तीत, लोकांच्या जाण्यायेण्याच्या भागात, एक सुंदर घर बांधावे. या घराजवळ वाहते ताजे पाणी उपलब्ध असावे. घरात निरनिराळ्या कामांसाठी वेगवेगळ्या खोल्या असाव्यात. चहूबाजूंना बाग असावी. घराला दोन विशेष खोल्या असाव्यात. एक बाहेर आणि एक आत. आतल्या खोलीत स्त्रियांचे वास्तव्य असावे. बाहेरची खोली उबदार, भरपूर उच्च दर्जाच्या अत्तरांनी सुगंधीत असावी. मध्यभागी एक मोठा शयनमंच असावा. त्यावर सावरीच्या कापसाच्या मऊ गाद्या, दोन मऊ उशा, लोड व तक्के असावेत. त्यांवर स्वच्छ मऊ शुभ्र पांढऱ्या चादरी असाव्यात. ही शय्या मध्यभागी

खोलगट असावी. आणि फुलांच्या पाकळ्या, पुष्पगुच्छ व पुष्पहारांनी सजवलेली असावी. या पलंगाला वर नक्षीदार छत असावे

या शयनमंचाशेजारी एक छोटेसे मंचक असावे. त्यावर विविध सुगंधी अत्तरांच्या व अंजनांच्या कुप्या सजवून ठेवाव्यात. त्याभोवती सुंदर सुंदर सुवासिक फुलांची पुष्परचना सजवावी. त्याभवती कस्तुरी, केवडा, कापूर अशांनी भरलेली सुगंधीत शोभिवंत ताम्रपात्रे असावीत. मुखशुद्धीसाठी सुगंधीत सुपारी, आणि कात असावे व सोबत रसदार विड्याचे सारे साहित्य असावे.

मेजापाशी जमिनीवर एक स्वच्छ थुंकदाणी, एक शोभिवंत अलंकार व दागिन्यांची सुशोभित नक्षीदार पेटी असावी. एका हस्तीदंती खुंटीवर लटकणारी एक सुंदरशी बांसरी असावी. भिंतीत एक फ़डताळ असावे. त्यातला एक कप्पा सुगंधी अत्तरांच्या कुप्या भरलेला, एक कप्पा छान छान मनोरंजक कथांची पुस्तकं भरलेला आणि एक कप्पा पिवळ्या शेवंतीच्या मंद सुवासाचा असावा. अगदी जवळच असावं एक छोटंसं तबक, एक खेळण्यातली मातीची गाडी, आणि एका छोट्याश्या मंचावर मांडून ठेवलेला सोंगट्यांचा डाव. खिडकीलगत रंगीत पक्ष्यांचा एक पिंजरा असावा, एक कलादालन, सूत कातण्याचा चरखा किंवा कोरीव कामाची साधनं किंवा असंच काही कला कुसरीचं सामान.

समोर एक बाग असावी. छोटीशीच. बागेत वृक्षवेलींच्या सावलीत दोन झोपाळे असावेत. एक पुढेमागे झुलणारा, एक स्वतःभोवती गोलगोल गिरक्या घेणारा. आणि सभोवती एक मधुगंधी फुलवेलींचा मंडप. मांडवाखाली दोनच व्यक्तींना पाय मुडपून बसता येईल असा एकच छोटासा ओटा किंवा कट्टा. अहाहा !

गृहस्थाने सकाळी उठल्यावर आपली नैमित्तिक कामे आटपावी. दात स्वच्छ धुवावेत. कळेल न कळेल इतके अत्तर शरीरावर आणि वस्त्रांवर लावावे. खूप घमघमाट करू नये. किंचित अंजन डोळ्यांत घालावे. ओठांना किंचित रक्तवर्णी वनस्पती लावून रंगवावे. योग्य तेवढीच आभूषणे ल्यावीत आणि बाहेर पडण्यापूर्वी आरशात पहावे.

सुगंधी द्रव्यांनी युक्त असा विडा सेवन करावा. याने मुख सुगंधीत होते. त्याने आपली नेहमीची कामे करावीत. रोज स्नान करावे, एक दिवस आड तेलाने मालिश करावे, दर तीन दिवसांनी उटणे लावावे, दर चार दिवसांनी डोके व चेहरा भादरावा, आणि दर आठवड्याला शरीरावरचे इतर केस काढावेत. काखेतील घाम नित्य पुसावा. चरायनाने आखून दिलेल्या वेळांना, सकाळी, दुपारी आणि रात्री भोजन घ्यावे. सकाळी पहिल्या पोटपूजेनंतर पोपट मैनांना बोलायला शिकवावे. नंतर कोंबडे कबूतरांची झुंज लावावी. थोडावेळ पीठमर्द, विता आणि विदूषकांबरोबर मनोरंजन करावे (यांची माहिती पुढे दिली आहे). दुपारची वामकुक्षीची हलकीशी झोप घ्यावी. संध्याकाळी उठल्यावर पुन्हा छान कपडे करून व हलकेसे अत्तर शिंपडून बाहेर पडावे. मित्रमंडळीशी गप्पा कराव्यात. संगीताची मैफ़ल भरवावी. आणि संध्याकाळ सरता सरता, आपल्या मित्रमंडळीसोबत आपल्या घरी येऊन, घर सजवून, सुगंधी वातावरण करून, आपल्या प्रेयसीची वाट पहावी. किंवा तिला आणण्यासाठी आपल्या दासीला पाठवावे. ती आल्यावर त्याने व मित्रांनी सुंदर शब्दांत संभाषण करावे, तिचे मन प्रसन्न करावे, व अशा प्रकारे दिवसाचा अंत करावा.

याशिवाय प्रसंगोपात्त करायच्या विशेष गोष्टी खालीलप्रमाणे

निरनिराळ्या देवतांचे उत्सव साजरे करावेत

स्त्रीपुरुषांचे संमेलन घडवून आणावे

सुरापानाचे कार्यक्रम करावेत

सहलींना जावे

संमेलने आयोजित करावी वा त्यांत सहभागी व्हावे

उत्सव साजरे करावेत व त्यांचा मनमुराद आनंद घ्यावा

खास सणांच्या दिवशी सर्व नागरिकांनी सरस्वतीच्या मंदिरी जमावे. गांवोगांवाहून आलेल्या गायक नर्तकांची चढाओढ भरवावी. त्यांना चांगली बक्षिसे द्यावी. योग्य वाटल्यास त्यांना गांवात ठेवून घ्यावे. नागरिकांनी हे निर्णय एकमताने घ्यावेत. गांवकऱ्यांनी सुख व दुःखात कायम एकत्र रहावे. उत्सवासाठी आलेल्या परक्या अतिथींना मानसन्मानाने वागवावे.

सर्व प्रकारचे उत्सव असेच साजरे करावेत.

सामाजिक सोहळे व संमेलने

जेव्हा समवयस्क, समान सामाजिक स्थान असलेले लोक, समान आवडीनिवडीचे लोक, एकत्र येऊन गणिकेच्या नृत्यालयात किंवा आपल्यातल्याच एकाच्या घरी किंवा एखाद्या सार्वजनिक ठिकाणी, मौजमजा करण्यासाठी आनंदाने एकत्र येतात तेव्हा तो सामाजिक सोहळा असतो.

एकत्र येऊन सर्वजण गप्पा मारतात, थट्टामस्करी करतात. काव्याच्या मैफली किंवा कलाविषयक चर्चा करतात. अशा ठिकाणी सौंदर्यवतींची आठवण काढली जाते. विशेषतः ज्या सर्व कलांमध्ये पारंगत असतात अशा चतुर स्त्रियांबद्दल गप्पा मारल्या

जातात. पुरुषांना आकर्षित करण्याची कला असणाऱ्या स्त्रिया हा चर्चेचा खास विषय असतो .

सुरापान

स्त्री पुरुषांनी एकमेकांच्या घरी जमून सुरापान करावे. या ठिकाणी पुरुषांनी गणिकांना पिण्याचा आग्रह करावा व स्वतःही पेयपान करावे. मधू, ऐरेय, सार, आसव अशा विविध कडू व आंबट पेयांचे पान करावे. त्याचबरोबर विविध झाडांच्या साली, रानफळे आणि पाने यांच्यापासून बनवलेली दारू प्यावी.

बागेतील सहली

दुपार होण्यापुर्वी पुरुषांनी छान छान वस्त्रे लेवून, गणिकांना घेऊन, घोड्यांवर बसून बागांत जावे. आपली कामे करावी. गप्पा माराव्यात, कबूतर कोंबडे यांच्या झुंजी वगैरे लावाव्यात, किंवा तत्सम हलक्या फुलक्या क्रिडा कराव्यात आणि संध्याकाळी आनंदात परतावे. येताना फुलांचे गुच्छ तुरे आणावेत.

उन्हाळ्यात गांवाबाहेरील तलावावर जाऊन डुंबावे, पोहावे, जलक्रीडा कराव्यात. हरणे, हत्ती अशा जंगली प्राण्यांची ये जा असणारे पाणवठे अशा क्रिडांसाठी उत्तम समजावे.

इतर क्रिडासाधने

रात्ररात्रभर द्युत खेळणे

टिपूर चांद्रप्रकाशात फिरायला जाणे

वसंतपंचमी साजरी करणे

आम्रवृक्षावरून कैऱ्या व आम्रफळे तोडणे

कमळाचे धागे खाणे

कोवळी कणसे, हुरडा खाणे

नवी पालवी फुटण्याच्या ऋतूत , म्हणजे वसंत ऋतूत गर्द रानावनांत सहलीला जाणे

उदकश्वेदिका म्हणजे जलक्रिडा

एकमेकांना फुलांनी सजवणे

इतर अनेक देशी किंवा प्रादेशिक खेळ

अशा प्रकारच्या सामाजिक खेळांचा आस्वाद घेणे हे गृहस्थास आवश्यक आहे. आणि गणिकांनीही आपल्या सख्यांसह अशा खेळांचा आनंद घेतला पाहिजे.

प्रेयसी म्हणजेच सर्वस्व असे मानतो तो पिठमर्द. पिठमर्द म्हणजे आपल्या प्रेयसीशिवाय या जगातील कोणतीही मालमत्ता नसलेला माणूस. त्याचे सर्वस्व म्हणजे त्याची सहचरी, विविध तेलं, आणि एक लाल वस्त्र. पीठमर्द चांगल्या देशातील चांगल्या घराण्यातील असतात आणि त्यांना अनेक कला अवगत असतात. या कलांचे शिक्षण देत हे लोक आपली गुजराण करतात आणि कुलीन लोक आणि गणिका यांच्याशी खास मैत्री करतात.

वीत म्हणजे ज्याच्याकडे भरपूर संपत्ती आहे, जो याच देशातील आहे, आणि ज्याच्याकडे गृहस्थाश्रमाचे सर्व गुण आहेत असा. ज्याची पत्नी त्याच्या सोबत असते आणि ज्याला गणसभांतून आणि गणिकांच्या कोठ्यावर भरपूर मान असतो.

विदूषक किंवा वैहसक म्हणजे जो हसवतो, ज्याला अनेक कला अवगत आहेत, जो सर्वांच्या विश्वासातला आहे असा मित्र.

या व्यक्तींना वाद किंवा भांडणांच्या वेळी निवाड्याकरिता बोलावले जाते. अशा कार्यासाठी मुंडन केलेल्या भिक्षुक स्त्रिया, आणि गणिकांनाही मध्यस्थीकरता बोलावले जाते.

अशाप्रकारे गांव किंवा शहरात रहाणाऱ्या गृहस्थाचे कर्तव्य असते की त्याने आपल्या ज्ञाती बांधवांना मदत करावी, त्यांना आपल्या घरी बोलवावे, त्यांच्या घरी जावे, आणि समाजात मिळून मिसळून रहावे.

एका श्लोकात असे सांगितले आहे की :

जो गृहस्थ संस्कृत किंवा इतर दर्जेदार भाषांतून विविध विषयांवर बोलू शकतो त्याला समाजात मान मिळतो. शहाण्याने जनसामान्यांना न आवडणाऱ्या लोकांत मिसळू नये, अनिर्बंध वागू नये, आणि कोणाला दुखवू नये. जो सुशिक्षित गृहस्थ समाजात मिळून मिसळून रहातो व समाजाच्या सुखांतच आपले सुख मानतो त्याला समाजातही मान मिळतो.

विभाग पहिला : पाठ पाचवा

गृहस्थाश्रमी पुरुषांच्या स्त्रिया, मित्र आणि दूतांविषयी

चारही वर्णातील पुरुष जेव्हा धर्माने आखून दिलेल्या चौकटीत म्हणजे विवाहबंधनाद्वारे कुमारिकांसह कामसाधना करतात तेव्हा त्यांना कायदेशीर संतती आणि किर्ती प्राप्त होते. मात्र आपल्याहून उच्च वर्णाच्या स्त्रीशी किंवा कौमार्य गमावलेल्या समानवर्णी स्त्रीशी समागम करणे अवैध आहे. तसेच आपल्याहून कमी वर्णाची स्त्री, जातीने वाळीत टाकलेली स्त्री, गणिका, आणि पुनर्विवाह केलेली विधवा यांच्याशी समागम अवैध नसला तरी स्तुतियोग्यही नाही. अशा स्त्रियांशी समागम हा केवळ तात्पुरत्या विषयसुखासाठीच असतो.

नायिकांचे तीन प्रकार असतात. दासी, पुनर्विवाहित विधवा, गणिका.

गणिकापुत्राच्या मते एक चौथा प्रकार आहे. तो म्हणजे विवाहित परस्त्रीशी काही विशेष प्रसंगी रत करणे अनैतिक नाही. पण ते विशेष प्रसंग, किंवा कारणे खालीलपैकी एक असेल तरच.

एक : जेव्हा ती विवाहित परस्त्री स्वेच्छेने आपल्याकडे येते, आणि तिचा उपभोग आपल्यापुर्वी इतरांनीही घेतलेला आहे. अशा स्त्रीला आपण वेश्येवतच समजावे आणि जरी ती आपल्याहून उच्च वर्णाची असली तरी तिच्याशी समागमाने धर्माला बाधा येत नाही.

दोन : दोनदा विवाह केलेली स्त्री जिचे संबंध आपल्याआधी इतरांशी झालेले आहेत अशा स्त्रीशी समागमाला धर्माचा विरोध नाही.

तीन : राजकीय कारणासाठी. एक अशी स्त्री, जिचा पती पूर्णपणे तिच्या मुठीत आहे. तो आपल्या शत्रूचा मित्र आहे आणि तिची कामेच्छा आपण पूर्ण केली तर तिच्या सांगण्यावरून तो आपल्या शत्रूला सोडून देऊन आपल्याला मिळू शकतो.

चार : अशी स्त्री जी तिच्या उच्चपदस्थ पतीचे मन वळवून त्याचा आपला सलोखा निर्माण करू शकते आणि सध्याचे बिघडलेले संबंध सुधारू शकते

पाच: अशी स्त्री, जिच्याशी मी समागम केल्याने माझ्या एखाद्या मित्राचा फायदा करून देऊ शकते, किंवा आपल्या एखाद्या शत्रूला संपवू शकते किंवा आपले एखादे कठीण काम तडीस नेऊ शकते

पाच : अशी स्त्री जिच्या पतीला मारून आपण प्रचंड संपत्ती प्राप्त करू शकतो

सहा : अशी स्त्री जिच्याशी समागमाने आपल्याला तोटा काहीच नाही मात्र विनासायास भरपूर संपत्ती मिळवून आपण आपले दारिद्र्य संपवू शकतो

सात: एक अशी स्त्री जी आपल्यावर अतिशय प्रेम करते, आपले सर्व दुर्गुण आणि दुष्कृत्ये जाणते, आणि जर आपण रतीसुखाला नकार दिला तर ते जगजाहीर करून आपल्याला मातीमोल करेल, किंवा असा आरोप करील ज्यातून आपली सुटका होणे अशक्य आहे, किंवा तिच्या कट्यात असलेल्या ताकदवान नवऱ्याला सांगून आपल्या शत्रूशी त्याचे संगनमत करवील.

आठ : जिच्या पतीने आपल्या स्त्रियांना भ्रष्ट केले आहे आणि त्याचा सूड म्हणून आपण त्याच्या स्त्रीला भ्रष्ट करू.

नऊ : अशी स्त्री जिला माझ्या राजाच्या शत्रूचा ठावठिकाणा माहित आहे, आणि राजाने मला त्याला नष्ट करण्याचा आदेश दिला आहे.

दहा : माझे ज्या स्त्रीवर प्रेम आहे ती या स्त्रीच्या सांगण्यात आहे . तिला प्राप्त करण्यासाठी या स्त्रीला समाधानी करणे आवश्यक आहे

अकरा : ही स्त्री मला अशी एक स्त्री मिळवून देऊ शकते जी सौंदर्य आणि ऐश्वर्य यांनी युक्त आहे, जिच्यापर्यंत पोहोचणे केवळ याच स्त्रीमार्फत मला शक्य आहे.

बारा : माझा शत्रू हा या स्त्रीच्या पतीचा मित्र आहे. ही स्त्री जर माझ्या शत्रूकडे गेली तर तिच्या पतीमध्ये आणि माझ्या शत्रूमध्ये वितुष्ट येईल.

अशा प्रकारे काही विशिष्ट हेतूने एखाद्या परस्त्रीशी संबंध ठेवले तर चालेल, मात्र केवळ संभोगसुखासाठी परस्त्रीशी संबंध ठेवणे गैर आहे असे गणिकापुत्राचे मत आहे.

चरायनाच्या मते नायिकांचा एक पाचवा वर्गही आहे : अशा नायिका ज्या राजाच्या मंत्र्यांच्या मर्जीतल्या असतात किंवा त्यांचे वरचेवर जाणे येणे असते किंवा अशी विधवा जी पुरुषाचे मनोरथ पूर्ण करते.

सुवर्णाभाच्या मते एखाद्या साधूच्या सेवेत आयुष्य वेचणारी विधवा ही सहाव्या प्रकारची नायिका होय.

घटकमुखाच्या मते, गणीकांच्या कन्या व दासी या जरी कुमारिका असल्या तरी सातव्या प्रकारच्या नायिकाच होय.

गणार्दीय सांगतो की कुलीन घराण्यात जन्मलेली कोणतीही कन्या जेव्हा वयात येते तेव्हा ती अष्टमनायिका बनते.

मात्र वात्स्यायनाच्या मते या चार नायिका पहिल्या चार नायिकांहून वेगळ्या नाहीत . म्हणून चारच नायिका होय : कुमारिका, पुनर्विवाहित विधवा, वेश्या आणि विशेष कारणपरत्वे संबंध ठेवलेल्या स्त्रिया.

खालील स्त्रियांशी कधी संबंध ठेवू नये

महारोगी

मनोरुग्ण

जाती बाह्य निष्कासित (वाळित टाकलेल्या)

हलक्या कानाची (गुपित फ़ोडणारी)

चारचौघांत रतीसुखाची मागणी करणारी

अती गोरी

अती सावळी

दुर्गंधी असलेली

जवळच्या नात्यातली

मैत्रीण

साध्वी

नातेवाईक, मित्र, ज्ञानी ब्राह्मण आणि राजा यांची पत्नी

बभ्रव्याच्या मते जिला पाच पुरुषांनी भोगले आहे अशी स्त्री वर दिलेल्या यादीतली असेल तरी समागमास हरकत नाही. परंतु गणिकापुत्राच्या मते यातही नातेवाईक, मित्र, ज्ञानी ब्राह्मण आणि राजा यांच्या पत्नींचा अपवाद करावा.

मित्र म्हणजे कोण याची जी व्याख्या आहे :

ज्याच्याशी बालपणी मातीत खेळलो

ज्याचे माझ्यावर उपकार आहेत
ज्याच्या आवडी निवडी समान आहेत
सहाध्यायी
ज्याचे सर्व गुण दुर्गुण आपल्याला माहित आहेत आणि आपले त्याला माहित
आहेत

आपल्या दाईचा मुलगा
आपल्याबरोबर वाढलेला, आपल्याच वंशातला

या मित्रांत खालील गुण असावेत
सत्यवचनी असावेत
काळाबरोबर बदलणारे नसावेत
आपल्या इच्छा आकांक्षांशी सुसंगत असावेत
आपल्या पाठीशी ठाम उभे रहाणारे असावेत
कटकारस्थानी नसावेत
दुसऱ्यांना वश होणारे नसावेत
आपली गुपिते बाहेर फोडणारे नसावेत

चरायनाच्या मते गृहस्थांनी मैत्री करायला धोबी, न्हावी, मेंढपाळ, गोपाळ,
माळी, औषध बनवणारे, पानवाले, खानावळवाले, भिक्षुक, पीठमर्द, वीत, विदूषक,
आणि या सर्वांच्या पत्नी योग्य असतात.

दूतापाशी खालील गुण असावेत
कौशल्य
धैर्य

चाणाक्षपणा : शारीरभाषेवरून माणसाचे मन ओळखणे

निर्भिड, स्पष्ट

बुद्धीमत्ता : समोरच्या व्यक्तीच्या बोलण्याचा अर्थ समजण्याची कुवत

चांगल्या चालीरिती

कृती करताना काळ आणि वेळेचे भान

कामातले बारकावे

समज, गांभिर्य,

प्रसंगावधान, कार्य तडीस नेण्याची कला

हुषार, चतुर, शहाणा, ज्याला चांगले मित्र आहेत, ज्याला दुसऱ्याचे मन ओळखता येते, ज्याला काळ वेळ प्रसंगाचे भान असते, तो दुर्मिळातील दुर्मिळ स्त्रीला सहजपणे वश करू शकतो.

विभाग दुसरा

पाठ पहिला

समागमाचे प्रकार :

शरीराचे आकार, इच्छाशक्तीचा आवेग, जोर आणि वेळेनुसार समागमाचे प्रकार

पुरुषांच्या लिंगाचे आकार वेगवेगळे असतात. त्यानुसार पुरुषांचे तीन प्रकार होता : ससा-पुरुष, बैल-पुरुष, आणि अश्वपुरुष

स्त्रियांच्या योनीची खोली वेगवेगळी असते आणि त्यानुसार स्त्रियांचे तीन प्रकार असतात, हरिण-स्त्री, घोडी-स्त्री आणि हत्ती-स्त्री.

अशा प्रकारच्या या वर्गांच्या तीन योग्य किंवा समसमागमांचे प्रकार पडतात

ससा- पुरुष आणि हरिणी-स्त्री

बैल-पुरुष आणि अश्वी -स्त्री

अश्व-पुरुष आणि हत्ती-स्त्री

आणि सहा विषमसमागमाचे प्रकार पडतात

ससा- पुरुष आणि अश्वी -स्त्री

ससा- पुरुष आणि हत्ती-स्त्री

बैल-पुरुष आणि हरिणी-स्त्री

बैल-पुरुष आणि हत्ती-स्त्री

अश्व-पुरुष आणि हरिणी-स्त्री

अश्व-पुरुष आणि अश्वी -स्त्री

विषम संगमांचेही दोन प्रकार होतात. जेव्हा लिंग योनीहून थोडे मोठे असते किंवा खुपच मोठे असते. आणि जेव्हा योनी लिंगाहून मोठी असते किंवा खुपच मोठी असते.

१) अश्व-पुरुष आणि अश्वी-स्त्री आणि २) बैल-पुरुष आणि हरिणी-स्त्री हे उच्च संगम असतात

आणि

३): अश्व-पुरुष आणि हरिणी-स्त्री हा अतीउच्च संगम असतो

तर

१) बैल-पुरुष आणि हत्ती-स्त्री आणि २) ससा-पुरुष आणि अश्व-स्त्री हे कनिष्ठ संगम असतात

आणि

३): ससा-पुरुष आणि हत्ती-स्त्री अतिकनिष्ठ संगम असतो.

बरोबरीचा संगम हा सर्वात योग्य संगम मानावा तर अतीकनिष्ठ व अतीउच्च संगम टाळावेत. इतर संगम हे मध्यम प्रकारचे मानावेत.

कामेच्छेच्या शक्ती आणि आवेगानुसार स्त्री आणि पुरुषांचे तीन प्रकार पदतात.

पुरुष : आत्यंतिक आवेग, मध्यम आवेग, सुस्त

स्त्री : तीव्र कामेच्छा, संयमित इच्छा, अनिच्छा

सुस्त पुरुष : समागमाच्या वेळी जो फ़ार तेज नसतो, ज्याचे वीर्य पातळ असते आणि ज्यांचे आलिंगन सैल असते असा पुरुष.

याहून वरच्या पातळी वरचे पुरुष मध्यम आवेगाचे असतात

आत्यंतिक आवेगाचे पुरुष: ज्यांच्या समागमाचे वागणे अत्यंत धुसमुसळे असते, त्यांचे वीर्य घट्ट असते आणि आलिंगन घट्ट व आवेगपूर्ण असते

अशाच प्रकारे आवेगानुसार स्त्रियांचे तीन प्रकार पडतात. सुस्त, मध्यम व आवेगी.

समागमाच्या काळानुसार स्त्री आणि पुरुषांचे तीन प्रकार पडतात. लघु काळाचे, मध्यम काळाचे आणि दीर्घ काळाचे.

अशा प्रकारे समागमाचे पुन्हा नऊ प्रकार होतात.

सुस्त + सुस्त योग्य

सुस्त + मध्यम

सुस्त + आवेगी अयोग्य

मध्यम+ सुस्त

मध्यम+ मध्यम योग्य

मध्यम+ आवेगी

आवेगी +आवेगी योग्य

आवेगी+ सुस्त अयोग्य

आवेगी + मध्यम

आणि आधीच्या प्रमाणेच यातही आत्यंतिक टोकाचे दोन समागम टाळावेत. आणि शक्यतो बरोबरीचे प्रकार संगमी असावेत.

पण काही मतभेदही आहेत. औदलिक म्हणतो स्त्रियांचे पुरुषांप्रमाणे पतन होत नाही. त्यामुळे पुरुष त्यांची कामेच्छा पूर्ण करून सुख मिळवतात. तर स्त्रिया कामेच्छेच्या अनुभूतीतच सुख मिळवतात. त्यामुळे समागमाची सर्वोच्च अवस्था पूर्ण होताच पुरुष समाधान पावतो तर स्त्री त्यानंतरही अतृप्तच असते.

या मतावर दुमत आहे. इतरांचे मत आहे की पुरुष कामक्रिडा करताना जितका विलंब करतो तितका तो स्त्रियांना आवडतो. घाईघाई करणारे पुरुष स्त्रियांना आवडत नाहीत. याचाच अर्थ स्त्रीसुद्धा स्वतः असावी.

या मतावर देखिल अनेकांचा आक्षेप आहे. कारण पुरुष जितका प्रलंब लावेल तितका तो स्त्रीला अधिक सुख देत रहातो. त्यामुळे स्त्रीच्या वेळेला बंधन नसते. पुरुष जितके देईल तितके घेण्याची तिची शक्ती असते. त्यामुळे ती कायम अतृप्तच असते.

पुरुषांशी संगमातून स्त्रीची कामेच्छा, आवेग यांची तृप्ती होते आणि या तृप्ततेच्या जाणीवेतच तिला सुखाची प्राप्ती होते.

बभ्रव्याच्या शिष्यांचे मत अजूनच वेगळे आहे. ते म्हणतात की स्त्रीला समागमाच्या सुरुवातीपासूनच स्त्रावाला सुरुवात होते आणि जर स्त्राव नसेल तर गर्भधारणा होईलच कशी?

यावरही एक दुमत आहे. संगमाच्या आरंभाला स्त्री ही मध्यमकाल असते. आणि त्यामुळे तीव्र आवेगाच्या आणि प्रलंबी पुरुषाच्या आवेगाना ती साहू शकत नाही. पण जसजसा समागम पुढे सरकतो तसतशी तिचा आवेग वाढत जातो. तिला स्वतःच्या शरीराचे भान रहात नाही. आणि तेव्हा मात्र आता अंत येऊच नये असे तिला वाटू लागते.

पण हे खरे नाही. कारण अगदी सर्वसाधारण गतीचे नियम सांगतात की सर्व गतीमान वस्तू, जसे की कुंभाराचे चाक, सुरुवातीला कमी गतीत फिरते, आणि एकदा गती लाभली की ती थांबवणे कठीण असते. पण गतीला मिळणारी शक्ती संपली की चक्र थांबतेच. अशा प्रकारे पुरुषाने दिलेली गती पुरुषाची गती थांबल्यावर आपोआप थांबते.

श्लोक: पुरुषाचे वीर्यपतन समागमाच्या अंती होते तर स्त्रीचा स्त्राव सुरुवातीपासून अंतापर्यंत सुरूच असतो. आणि अंततः स्त्राव थांबताच दोघेही तृप्त होऊन समागम थांबवतात.

वात्स्यायनाच्या मते स्त्रियांच्या स्त्रावालाही पुरुषाच्या पतनाप्रमाणेच अंत असतो.

आता काहींना हा प्रश्न पडला असेल की : जर स्त्री आणि पुरुष दोघेही सारखेच असतात आणि समान आनंद मिळवतात तर दोघांच्या क्रिया वेगवेगळ्या का असाव्यात?

वात्स्यायन म्हणतो की दोघांच्या क्रिया व सुखाच्या जाणीवा वेगवेगळ्या असतात. कृती वेगवेगळ्या असतात. त्यामुळे पुरुष हे कर्ते असतात तर स्त्री ही कर्म करून घेणारी असते. निसर्गाने केलेली ही रचना आहे. नाहीतर कर्ता हा कर्म करून घेणारा होईल. कृतींच्या या फ़रकामुळेच सुखाच्या अत्युच्च क्षणी पुरुष हा विचार करतो की “ही स्त्री माझ्यात सामावली आहे”, आणि स्त्री विचार करते “या पुरुषात मी सामावले आहे”.

मग एक दुसरा प्रतिवादही होऊ शकतो: जर स्त्री आणि पुरुषांच्या कृतींमध्ये जर फ़रक असतो तर दोघांच्या सुख जाणिवांमध्येही फ़रक असायला हवा. कारण कृती करणाऱ्याला जो आनंद मिळेल तोच कृती करून घेणाऱ्याला कसा मिळेल?

पण या प्रतिवादाला काही आधार नाही. कारण कृती करणारा आणि कृती करून घेणारी यांच्या हालचालींमध्ये जरी फ़रक असला तरी त्यांना येणारी सुखाची अनुभूती एकच असते. कारण निसर्गतः त्याच कृतीतून त्यांना सुख मिळते.

पुन्हा एक नवीनच वादाचा मुद्दा. जर पुरुष आणि स्त्री संगमातून त्या कृती करून सुख मिळवतात तर दोघांनाही एकाच वेळी या सुखप्राप्तीची अनुभूती व्हायला हवी. पण तसे होत नाही. पण यात एक चूक आहे. मेंढ्यांच्या लढाईत जेव्हा एक मेंढा दुसऱ्या मेंढ्याकडे धावून जाऊन टक्कर देतो, तेव्हा जितकी वेदना टक्कर घेणाऱ्याला होते तितकीच टक्कर देणाऱ्यालाही होते. एक लाकडी फ़ळ दुसऱ्यावर आपटले तर दोन्हीही फ़ुटतात. आणि दोन कुस्तीगीर जेव्हा लढतात तेव्हा दोघांनाही लागते. तसेच

जेव्हा एक स्त्री किंवा एक पुरुष एकमेकांवर काही कृती करतात तेव्हा दोघांनाही सुख लाभते.

जर पुरुष आणि स्त्री समसमान असतील तर त्यांना रतीसुख समसमान मिळते आणि म्हणून पुरुषाने अशाच स्त्रीशी विवाह करावा जी कृती संपल्यानंतरही त्यावर प्रेम करत राहिल.

अशा प्रकारे हे सिद्ध झाल्यावर की रतिक्रिडेतून स्त्री आणि पुरुषाला समसमान सुख मिळते, त्यांच्या वेळेच्या प्रलंबनानुसार रतिक्रिडेचे नऊ प्रकार पडतात.

आणि स्त्री आणि पुरुषाचे तीन तीन प्रकार, त्यांच्या आवेगाचे तीन तीन प्रकार आणि त्यांच्या वेळेच्या प्रलंबनाचे तीन तीन प्रकार यातून रतिक्रिडांचे असंख्य प्रकार बनतात. आणि म्हणून प्रत्येक वेळी पुरुषाने त्या त्या प्रसंगाला योग्य असे साधन वापरावे.

पहिल्या संभोगात सुरुवातीला पुरुष अतीउत्सुक आणि तीव्र कामेच्छेने आवेगपूर्ण वागतो. त्यावेळी स्त्री शंकित आणि काहीशी बावरलेली असते. या उलट जसजशी रात्र चढत जाते, तसतसा पुरुष मलूल होत जातो आणि स्त्रीची कामेच्छा प्रदिस होत जाते. त्यामुळे सुरुवातीच्या संगमांत स्त्रीचा आवेग कमी आणि वेळ प्रलंबित असते तर नंतर नंतर स्त्रीचा आवेग वाढत जातो आणि तिला रतिसुखाच्या परमोच्च बिंदूची घाई लागते.

पंडितांनी प्रेमाचे चार प्रकार सांगितले आहेत

नित्य सवयीने उत्पन्न होणारे प्रेम

कल्पनाविलासाने निर्माण झालेले प्रेम

विश्वासातून निर्माण होणारे प्रेम

बाह्य वस्तूंच्या आकर्षणातून निर्माण होणारे प्रेम.

नित्य सवयीने उत्पन्न होणारे प्रेम : एखादी गोष्ट नित्य करत राहिल्याने निर्माण होणारे प्रेम, जसे शिकारीची, द्युताची सवय , किंवा संभोगाची सवय, सुरापानाची सवय, इत्यादी. (व्यसन)

कल्पनाविलासाने निर्माण झालेले प्रेम : न पाहिलेल्या वस्तू, कृती किंवा व्यक्ती यांची केवळ कल्पनारंजन करून , नाविन्यामुळे वाटणारे आकर्षण, प्रेम. उदा. काही स्त्री पुरुषांना मुखसंभोगाचे आकर्षण वाटणे, किंवा आलिंगन , चुंबन यांच्या विचाराने कल्पनेने आकर्षण उत्पन्न होणे.

विश्वासातून निर्माण होणारे प्रेम : पुरुष आणि स्त्री याना एकमेकांकडे पाहिल्यावर, किंवा वागणूकीतून विश्वास निर्माण झाल्यावर वाटणारे प्रेम.

बाह्य वस्तूंच्या आकर्षणातून निर्माण होणारे प्रेम. : याचा अनुभव सर्वांनाच असतो. कपडे, रंग, गंध किंवा शरीराचे उठावदार आकार यामुळे आकर्षण उत्पन्न होणे साहजिक असते. यातून मिळणारे सुख हे इतर सुखांच्या मानाने उच्च असते आणि शुद्ध असते.

आतापर्यंत समागमाविषयी या विभागात जे सांगितले त्यानंतर सूज्ञांना अधिक सांगण्याची गरज नाही. परंतू अज्ञानी लोकांसाठी संभोगकृतीबद्दल पुढे काही गोष्टी अधिक उलगडून सांगितल्या आहेत. त्यांचा आस्वाद घ्यावा.

विभाग दोन : पाठ दुसरा

आलिंगनाविषयी

कामक्रीडांचे वर्णन करणाऱ्या कामशास्त्राच्या या विभागाला चतुःषष्टी असेही म्हणतात. काहींच्या मते यात चौसष्ट भाग असल्यामुळे याला चतुःषष्टी म्हणतात. काहींच्या मते या भागाचा लेखक पंचला हा दशपाठी ब्राह्मण होता आणि ऋग्वेदांचा अभ्यासक. ऋग्वेदाचे चौसष्ट पाठ असल्यामुळे पंचलाने ऋग्वेदाच्या समर्पणाला स्मरून या भागाला चतुःषष्टी हे नांव दिले असावे. बभ्रव्याचे मत असे की यात आठ विषय आहेत. आलिंगन, चुंबन, नख आणि बोट्यांचा खेळ, चावणे, पडणे, धवनी करणे, स्त्रीने पुरुषीपणा करणे (पुरुषाचे सोंग घेणे) आणि औपरिष्टक किंवा मुख संभोग. या प्रत्येक विषयात आठ रिती सांगितल्या आहेत. आठ गुणीले आठ म्हणजे चौसष्ट. परंतू वात्स्यायन मात्र मानतो की यात आठहून अधिक विषय जसे मारणे, रडणे, रतिक्रिडेत पुरुषाने करायची इतर कामे यांचाही समावेश आहे आणि त्यामुळे चतुःषष्टी हे नांव असेच अपघाताने पडले असावे.

उदा. जसे सप्तपर्ण वृक्षाला सात पाने नसतात किंवा पंचवर्ण म्हणजे तांदुळ कधी पाच रंगांचा नसतो. तसेच हे नांवही विनाकारण पडले असावे.

असो. आपण आता चतुःषष्टीला सुरुवात करत आहोत आणि आपला पहिला विषय आहे आलिंगन. मिठी.

आलिंगन

आलिंगनातून स्त्री पुरुषांचे एकमेकांबद्दलचे प्रेम व्यक्त होते. त्याचे चार प्रकार दिसतात.

स्पर्शालिंगन

घर्षणालिंगन

कंटकालिंगन

घट्ट आलिंगन

या चार नांवातूनच सारे स्पष्ट होते ...

एखादा पुरुष स्त्रीच्या अवती भवती जाऊन काही ना काही मिषाने आपल्या शरीराच्या एखाद्या भागाने तिच्या शरीराच्या एकाद्या भागाला ओझरता स्पर्श करतो तेव्हा ते स्पर्शालिंगन होय. हे सहसा अनोळखी लोकांत होते. किंवा अनेक लोकांचा वावर असणाऱ्या जागी ओळखीच्या लोकांतही होते.

पुरुष बसलेला किंवा उभा असताना, स्त्री त्याच्या जवळ जाऊन काहीतरी उचलण्याच्या बहाण्याने खाली वाकून आपल्या स्तनाग्रांनी त्याला टोचते आणि अशावेळी त्याने तिच्या स्तनांना स्पर्श करून हलकेच धरावे. याला कंटकआलिंगन म्हणतात. थोडीशी ओळख झालेली असताना ती पुढे सरकवण्यासाठी असे करणे आवश्यक असते.

हे दोन्ही प्रकार नवीन ओळख झालेल्या व्यक्तींमध्येच असतात.

जेव्हा दोन प्रेमिक अंधाऱ्या वाटेवर किंवा बागेत फिरत असतात तेव्हा अनाहूतपणे झाल्यासारखे एकमेकांशी अंग घासतात. त्याला घर्षणालिंगन असे म्हणतात.

जेव्हा प्रेमिक प्रेमाच्या आवेगात असतात आणि त्यातील एक जण जेव्हा दुसऱ्याचे शरीर भिंत किंवा खांबावर दाबून धरतो (किंवा धरते) तेव्हा त्याला त्याला घट्ट आलिंगन म्हणतात

ही दोन्ही आलिंगने प्रेमसूचक असतात आणि एकमेकांची अंतरे जाणणाऱ्या प्रेमिकांनाच शोभतात.

प्रेमालिंगनांचे चार प्रकार असतात

लतावेष्टितक :

वृक्षधिरोधक

तिळ-तांदुलक

क्षिरनीरक

लतावेष्टितक : जेव्हा प्रेयसी उभ्या उभ्या आपल्या प्रियकराला अशी लिपटते जसे की वृक्षाला वेल, आणि त्याचे मुख खाली वाकवून त्याला चुंबनाला प्रवृत्त करते, आणि किंचित सट् सट् असा श्वासांचा आवाज करून त्याच्या डोळ्यांत डोळे घालून प्रेमाने पहाते तेव्हा त्याला म्हणतात लतावेष्टितक आलिंगन.

वृक्षधिरोधक : जेव्हा प्रेयसी उभे असलेल्या प्रियकराच्या एका पायावर आपला एक पायाचा चवडा (बोटे) टेकवून स्वतःला उंचावते, दुसरा पाय त्याच्या मांडीवर मुडपून ठेवते, डावा हात त्याच्या कमरेभोवती वेटाळते आणि उजव्याने त्याच्या खांद्यावरून त्याच्या मानेभोवती हुकसारखी लटकते, आणि जणू काही एखाद्या वृक्षावर चढायची तयारी आहे असा अविर्भाव करते त्याला वृक्षधिरोधक अलिंगन म्हणतात.

वरील दोन्ही आलिंगने उभ्याने करायची आहेत.

तिळ-तांदुलक आलिंगन : प्रियकर प्रेयसी मंचकावर पडलेले असताना करायचे हे आलिंगन आहे. प्रेमाच्या आवेगात त्यांच्या मांड्यांनी ते एकमेकांच्या मांड्यांना असा विळखा घालतात, अत्यंत आवेगाने असे घासतात जसे की तिळांत मिसळलेले तांदूळ. यांना कोणी अलग करू जाईल तर ते अवघड असते. म्हणून या आलिंगनाला तिळ-तांदुलक आलिंगन म्हणतात

क्षिरनीरक (दूध आणि पाणी) आलिंगन : प्रिया प्रियकराच्या मांडीवर बसलेली किंवा मंचकावर त्याच्यासोबत असते. आणि ते दोघे एकमेकांना असे लिपटलेले जसे की एकमेकांच्या आत आत खोलवर शिरण्याचा व एकमेकांत विरघळून जाण्याचा प्रयत्न करत आहेत. हे आलिंगन इतके तीव्र, घट्ट आणि आवेगपूर्ण असते की त्या दोघांना वेगळे करणे एकमेकांत विरघळलेल्या पाणी आणि दुधाला वेगळे करण्याइतके अशक्य असते. म्हणून त्याला क्षीरनीरक आलिंगन म्हणतात.

ही दुसरी दोन आलिंगने संभोगाच्या आधीची आलिंगने असतात.

वरील आठ आलिंगन प्रकार बभ्रव्याने सांगितले आहेत.

सुवर्णाभाने शरीराच्या चार अंगांची चार वेगवेगळी आलिंगने सांगितली आहेत.
ती खालीलप्रमाणे :

मांड्यांचे आलिंगन

जांघेचं आलिंगन

स्तनालिंगन

कपोलालिंगन

जेव्हा प्रियकर आपल्या सखीच्या दोन्ही मांड्या किंवा एक मांडी आपल्या स्वतःच्या दोन मांड्यामध्ये धरून घट्ट आवळतो. त्यास मांड्यांचं आलिंगन म्हणतात. हे प्रेयसी आपल्या प्रियकराशीही करते.

जेव्हा मंचकावर पडलेल्या प्रेयसीच्या मध्यभागावर प्रियकर आपल्या शरीराचा मध्यभाग दाबून धरतो, आणि दबाव वाढवता वाढवता, तिच्या शरीरावर नखे आणि दातांचे व्रण उमटवतो आणि तिचे खुले पसरलेले केस चुंबतो. त्यास जांघेचं आलिंगन म्हणतात.

जेव्हा पुरुष आपली छाती मादीच्या स्तनांच्या मध्ये दाबून धरतो आणि तिला दाबतो तेव्हा त्याला स्तनालिंगन म्हणतात.

जेव्हा प्रिया आपल्या प्रियकराचा चेहरा दोन्हीही हातांनी धरून त्याच्या कपाळाला आपले कपाळ, त्याच्या डोळ्यांना आपले डोळे, आणि त्याच्या ओठांना आपले ओठ मिळवून दाबते तेव्हा ते कपोलालिंगन असते.

काहींच्या मते केस धुणे (पुरुषाने स्त्रीचे किंवा स्त्रीने पुरुषाचे) हेही एक प्रकारचे आलिंगनच होय. पण वात्स्यायन मानतो की केस धुणे हे वेगळ्या कारणासाठी, वेगळ्या वेळी आणि वेगळ्या प्रकाराने केले जाते आणि त्यामुळे त्याला आलिंगन म्हणता येणार नाही.

आलिंगनाचा विषयच असा आहे की त्याबद्दल विचारणा करणारे पुरुष त्याची माहिती घेताना आणि त्याबद्दल ऐकतानाच खूप सुख प्राप्त करतात. ज्या आलिंगनाने प्रेम वाढते आणि रतीसुखाला भरती येते अशी अनेक इतरही आलिंगने आहेत आणि समागमाच्या वेळी त्यांचाही योग्य प्रकारे उपयोग करायला हरकत नाही. एकदा का

संगमाच्या चक्राने गती घेतली की काय योग्य आणि काय अयोग्य हे ठरवणार तरी कोण? तिथे कसले कामशास्त्र?

विभाग दुसरा : पाठ तिसरा

चुंबन चिकित्सा

असे म्हटले जाते की आलिंगन, चुंबन, दाबणे, आणि नखांनी किंवा बोटांनी नोचणे या संभोगाच्या आधीच्या क्रिया असतात आणि मारणे, ध्वनी करणे, या गोष्टी संभोग सुरु असताना करायच्या गोष्टी असतात. मात्र वात्स्यायन असे मानत नाही. तो म्हणतो की प्रेमालापाच्या वेळी आधी काय आणि नंतर काय हे ठरवणे व त्यांना कानून नियम लावणे अयोग्य आहे.

समागमाच्या सुरुवातीच्या दिवसांत चुंबन आलिंगनादी गोष्टी मध्यम स्वरूपातच आचराव्या. त्यांत फ़ार वेळ घालवू नये. आणि रोज सर्व गोष्टी करू नये. नंतरच्या दिवसांत हळूहळू हा क्रम बदलावा आणि नंतर संयमित वापराची गरज राहू नये. प्रेम जेव्हा जुने होत जाईल तेव्हा कामेच्छेची भावना जागी करण्यासाठी या साऱ्या तंत्रांचा वापर करावा.

चुंबनासाठी कोणतीच जागा वर्ज्य नाही. विशेषतः कपाळ, डोळे, पापण्या, छाती, स्तन, ओठ, आणि मुखाचा अंतर्भाग ही चुंबनाची मुख्य स्थाने. लाटदेशातील लोक मांड्यांचा अंतर्भाग, दंड, आणि बेंबी ही स्थाने चुंबनाची मुख्य स्थाने मानतात. मात्र वात्स्यायनाचे मत असे की त्या देशातील कामक्रीडेच्या आवेशात या ठिकाणी चुंबने घेतात, पण इतर देशांतील स्त्री-पुरुषांनी चुंबनात संयम बाळगावा.

तरुण स्त्रियांच्या दृष्टीतून चुंबनाचे तीन प्रकार पडतात

वरवरचे चुंबन

धडधडते चुंबन

स्पर्शचुंबन

जेव्हा एक तरुण स्त्री पुरुषाला तिच्या ओठांना स्पर्श करू देते पण स्वतः काहीही करत नाही तेव्हा ते वरवरचे चुंबन असते.

जेव्हा एखादी तरुणी आपली लज्जा थोडी बहुत बाजूला सारून जेव्हा आपल्या ओठांवर टेकलेल्या ओठांना स्वतःहून स्पर्श करते आणि आपला खालचा ओठ पुढे करते मात्र वरचा ओठ देत नाही तेव्हा त्यास धडधडते चुंबन असे म्हणतात.

जेव्हा तरुणी आपल्या प्रियकराच्या ओठांना आपल्या जीभेने स्पर्श करते आणि त्याच्या हातावर आपला हात टेकवते तेव्हा त्याला स्पर्शचुंबन असे म्हणतात.

इतर विद्वानांच्या मते चुंबनांचे चार प्रकार असतात

सरळ चुंबन

वक्रचुंबन

आडवे चुंबन

दाबलेले चुंबन

जेव्हा समोरा समोर उभे असलेल्या दोन प्रेमिकांचे ओठ एकमेकांच्या ओठांना सरळ स्पर्श करतात तेव्हा ते सरळ चुंबन असते

जेव्हा प्रेमिकांची उंची वेगवेगळी असते, वा त्यातला प्रियकर बसलेला व प्रेयसी उभी असते, अशा वेळी प्रेमिकांचे चेहरे एकमेकांकडे झुकलेले असतात आणि अशा वाकलेल्या स्थितीत घेतलेल्या चुंबनाला वक्री चुंबन म्हणतात

जेव्हा प्रियकर प्रियेचा चेहरा ओंजळीत धरून वर उचलतो आणि अशा आडव्या चेहऱ्यावरच्या ओठांचे चुंबन घेतो त्याला आडवे चुंबन म्हणतात.

जेव्हा ओठांवर ओठ जोरात दाबून चुंबन घेतलेले असते तेव्हा ते दाबलेले चुंबन असते.

एक पाचवाही प्रकार आहे. अति दाबाचे चुंबन. प्रेयसीचा खालचा ओठ दोन बोटांच्या चिमटीत पकडून त्याचे खुप जोरात चुंबन घेण्याला अतिदाबाचे चुंबन म्हणतात.

चुंबनांचे खेळही करता येतात. उदाहरणार्थ कोण कुणाचा खालचा ओठ स्वतःच्या दोन ओठांनी पकडतं. जो पकडेल तो जिंकला. मग या क्रीडेत सहसा पुरुषच जिंकतो. तो जिंकला की प्रियेने लटक्यारागाने तोंड फिरवावं आणि अबोला धरावा. मग तो पुन्हा खेळण्याची संधी देईल. तेव्हा पुन्हा हरावं. असं दोन तीनदा हरल्यावर फ्रणकारून निघून जावं. आणि नंतर तो बेसावध किंवा झोपेत असताना, त्याचा खालचा ओठ आपल्या दातांनी असा दाबून धरावा की त्याला सुटताच येऊ नये. आणि मग तिने हसावे, किंचाळावे आनंदाने बेभान होऊन नाचावे, डोळ्यांचे नेत्रकलाप करावेत. भुवयांचा नाच करावा. अशा प्रकारे चुंबनाचा वापर करून अतिशय आवेगपूर्ण समागमाचा आनंद मिळवता येतो. हे केवळ एक उदाहरण आहे. अशाच तंत्रांचा बुद्धीचातुर्यपूर्वक वापर करून नखे लावणे, गुदगुल्या करणे, मारामारी करणे, आणि लटके रुसवे फुगवे करून खुप खूप आनंद निर्माण करता येतो.

जेव्हा पुरुष मैत्रिणीचा वरचा ओठ चुंबतो, आणि ती त्याचा खालचा ओठ सांकेतिक रितीने चुंबते तेव्हा त्याला वरच्या अधराचे चुंबन म्हणतात.

जेव्हा प्रेमी युगुलांपैकी एक जण दुसऱ्याचे दोन्ही ओठ आपल्या दोन ओठांनी आवळतो तेव्हा त्याला सक्तीचे चुंबन म्हणतात. मात्र घनदाट मिशीवाल्या पुरुषाचे असे चुंबन स्त्रीला घेता येत नाही.

कधी कधी असे चुंबन घेताना जर त्यात दात, जीभ आणि संपूर्ण मुखाचा समावेश झाला तर ती एक मेजवानीच असते. त्याला भांडखोर चुंबन म्हणतात. मात्र दात आणि मुखाचे चुंबन दबाव देऊन घेण्यासाठी सवयीची गरज असते.

चुंबनाचे दुसरेही चार प्रकार असतात

समतोल

चंबुचुंबन

दबावाचे चुंबन

हलकेच चुंबन

अशा चुंबनांच्या शरीरावरच्या जागाही वेगवेगळ्या असतात.

जेव्हा पुरुष गाढ झोपेत असतो आणि स्त्री कामेच्छेने त्याला जागे करण्यासाठी हळुवार चुंबने घेते त्याला कामाग्नी चेतवणारे चुंबन म्हणतात.

जेव्हा पुरुष त्याच्या कामात मग्न असतो, किंवा रुसलेला असतो, किंवा त्याचे प्रेयसीकडे दुर्लक्ष असते तेव्हा ती त्याला हळुवार चुंबन देऊन त्याचे चित्त वेधून घेते त्याला चित्तवेधक चुंबन म्हणतात.

जेव्हा पुरुष कामावरून खूप उशीरा रात्री घरी येतो. पहातो तर पत्नी गाढ निद्रेच्या आधीन. निद्रिस्त पत्नीच्या चेहऱ्याचे तो हलकेच चुंबन घेतो, आणि नंतर

किंचित विलग अशा अधरांचे चुंबन घेऊन तिला जागी करतो. याला जागृतीचे चुंबन म्हणतात. पती उशीरा घरी आला, तर पत्नीने मुद्दाम झोपेचे सोंग घेऊन रहावे, म्हणजे त्याची मनिषा तिला कळेल.

एक नवयौवना जेव्हा आपल्या आवडत्या व्यक्तीच्या प्रतिबिंबाची, सावलीचे, किंवा चित्राचे चुंबन घेते तेव्हा ते तिची मनिषा जाहिर करते. त्याला म्हणावे “मनिषा चुंबन”.

जेव्हा एक स्त्री एका पुरुषासमोर एखाद्या मुलाचे, किंवा चित्राचे किंवा एखाद्या आकृतीचे चुंबन घेते तेव्हा तिला आपली कामना व्यक्त करायची असते. चाणाक्ष पुरुषाने ते “समजून” घ्यायचे असते. अशा चुंबनाला म्हणावे अपरोक्ष चुंबन.

नाटकशाळेत, किंवा महाजनांच्या सभेत, जेव्हा एक पुरुष एका स्त्रीच्या बोटाचे किंवा ती बसलेली असेल तर तिच्या पायाच्या बोटांचे चुंबन घेतो, किंवा केस धुताना स्त्री पुरुषाच्या मांडीवर थकल्यासारखे डोके ठेवून मांडीचे चुंबन घेते तेव्हा ते लक्षवेधी चुंबन असते.

यावर एक श्लोक आहे तो असा...

प्रेयसी जे करील, प्रियकराने त्याच भाषेत तिला प्रतिसाद द्यावा. जर प्रेयसीने चुंबन दिले तर त्यानेही तिचे चुंबन घ्यावे. जर प्रेयसीने चापटी मारली तर त्यानेही तिला प्रेमाने चापटी मारावी.

विभाग दुसरा : पाठ तिसरा

दाबणे, खुणा करणे, आणि नखे मारणे

जेव्हा प्रेमाची तीव्रता वाढते, तेव्हा नखांनी आणि बोटांनी प्रियकर किंवा प्रेयसीच्या अंगांगांवर खुणा उमटवणे घडते. हे कधी होते? कधी पहिल्या भेटीत, कधी प्रवासाला निघताना, कधी दूरच्या प्रवासावरून विरहाने व्याकूळ होऊन आल्यावर, कधी भांडण, रुसवा संपताना, तर कधी प्रेयसी अंमली पदार्थांच्या अंमलाखाली असेल तेव्हा असे घडते.

पण नखे मारणे हे नैमित्तिक असावे. रोज रोज नसावे. प्रेमाची अतिशय वरची तीव्रता असेल तेव्हाच. आवेगाचा भर आल्यावरच. आणि प्रेयसी किंवा प्रियकराला झेपत असेल तेव्हाच बरं का! नाहीतर नखं मारणं आणि चावणं यांचा भलताच परिणाम होऊ शकतो.

नखांनी ओरखडे काढण्याचे आठ प्रकार वात्स्यायनाने सांगितले आहेत.

आवाज करून (खर्खर किंवा खसखस)

अर्धचंद्राकार

चांद्रनक्षी

रेखाकृती

व्याघ्रनक्षी किंवा पंजा

मयुरनक्षी

सशाची उडी

नीलकमलपत्र

नखं मारण्याच्या जागा : काखेत, गळ्याखाली, स्तनांवर, जांघेमध्ये, शरीराच्या मध्यभागी, मांड्या. म्हणजे शक्यतो चारचौघात न दिसणाऱ्या जागा. पण सुवर्णाभ म्हणतो की प्रेमाने वेडापिसा बेभान झालेली व्यक्ती जागा बिगा न बघता नखांनी ओरबाडते. अशा वेळी जागेची निवड न केलेलीच बरी.

या नखोड्या मारायला नखं कशी असावीत? स्वच्छ असावीत. नीट घासलेली गुळगुळीत, चमकदार, रेखीव (तुटकी मोडकी नसावीत), बाह्यवक्र(फुगीर), मऊ, दिसायला चकचकीत अशी नखं असावीत. रतीक्रीडेपूर्वीच तशी व्यवस्था करावी.

नखांचे तीन प्रकार असतात.

लहान

मध्यम

मोठी

बंगाली पुरुषांची नखं आकाराने मोठी असतात आणि ती स्त्रियांना आकृष्ट करतात.

दक्षीणेकडच्या प्रांतातला लोकांची नखं लहान असतात आणि त्यांना नजाकत आणि कौशल्याने वापरल्यास सुखाचा भरपूर लाभ होतो.

महाराष्ट्र प्रदेशातील लोकांची नखं मध्यम आकाराची असतात आणि त्यामुळे हे दोन्ही फ़ायदे त्यातून घेता येतात.

हळूवार नखांनी हनुवटी, स्तन, खालचा ओठ, आणि जांघेसारख्या ठिकाणी हळूवारपणे खरखर आवाज केला, मात्र त्यांचा ओरखडा मात्र उठू दिला नाही तर प्रेयसीचे (किंवा प्रियकराचे) सारे शरीर रोमांचित होते व अंगावरची लव ताठ उभी रहाते. तेव्हा म्हणायचं ध्वनीचा ओरखडा. अनेकदा प्रियकर प्रेयसीचे केस धुतांना हे करतो व तिला आणि त्याला सुखाची प्राप्ती होते.

याहून अधिक जोर लावल्यानंतर जेव्हा गोलाकार नखांनी गळा किंवा स्तनांवर अर्धचंद्राच्या कोरीसारखी आकृती निर्माण होते तेव्हा तिला म्हणावे अर्धचंद्रनक्षी.

प्रियकर जेव्हा प्रेयसीचे स्तनाग्र किंवा हनुवटी जेव्हा दोन बोट्यांच्या चिमटीत धरून दाबतो, तेव्हा दोन नखांचे दोन अर्धचंद्र मिळून एक संपूर्ण गोलाकार बनतो. तिला म्हणावे पोर्णिमेची चांद्रनक्षी.

नखाच्या टोकाने शरीराच्या कोणत्याही भागी काढलेल्या लांबच लांब ओरखड्याला म्हणावे रेखानक्षी.

आणि ती रेखानक्षी जर वळणावळणांची असेल नर म्हणावे व्याघ्रनक्षी.

कुशल प्रियकर प्रेयसीच्या स्तनांना आवळताना पाचही संपूर्ण बोट्यांनी एक नक्षी काढतात. तिला म्हणावे मयुरनक्षी. हे कौशल्याचे काम आहे.

अगदी अशीच नक्षी पण फ़क्त बोट्यांच्या टोकांनी, स्तनांच्या अग्राभोवती चिमुकली, जणू पाच पाकळ्यांचे फ़ूल असावे तशी दिसते तेव्हा तिला म्हणावे सशाच्या पायाची उडी नक्षी.

आणि पुरुष आपल्या खुल्ल्या पंजाची पाचही बोटे गोऱ्या नितंबांवर इतक्या जोराने घट्ट दाबतो की त्यांची दाट निळी नक्षी बनते तिला म्हणावे नीलकमलपत्रनक्षी.

प्रवासाला निघताना पती आपल्या पत्नीच्या मांड्या किंवा स्तनांवर नखांच्या रेखा उमटवून जातो. त्याला स्मृतीरेखा म्हणतात. तो अशा चार रेषा एकमेकांजवळ उमटवतो.

हे झाले नखपुराण. इथे दिलेल्या खुणा या केवळ उदाहरणेच आहेत. पुरुष आपल्या कल्पनाविलासाने असंख्य प्रकारच्या खुणा उमटवू शकतात. तसेच स्त्रीही आपले प्रेम आणि प्रेमाचा आवेग अनेक तरांनी व्यक्त करतात. त्यामुळे या सर्वांची सूची वगैरे करणे अशक्य आहे. वात्स्यायनाचे तर असे मत आहे की प्रेमात वैविध्य आवश्यकच आहे. तेच तर मुख्य आकर्षण आहे. त्यामुळेच तर कामक्रीडांमध्ये आणि ६४ कलांमध्ये व नेत्रपल्लवींमध्ये निष्णात गणिकांकडे पुरुष आकृष्ट होतात.

नखांची नक्षी विवाहित स्त्रियांवर करू नये. मात्र स्मृतीचिन्हे म्हणून कधीतरी तसे करायला हरकत नाही.

जुन्या प्रेमचिन्हांकडे पाहून स्त्रीला प्रेमाचे भरते येते. भले त्या खुणा कितीही जुन्या व अस्पष्ट असो. पण तिच्या स्मृतीत त्या ताज्या असतात. जर अशा खुणा शरीरावर नसतील तर हळू हळू प्रेम मिलनाप्रमाणेच कमी कमी होत जाते.

जेव्हा एखादी अनोळखी व्यक्ती स्त्रीच्या अंगावर अशा खुणा पहाते तेव्हा त्या स्त्रीबद्दलचा आदर आणि आकर्षण वाढते.

प्रेमचिन्हांचा असा संभार मिरवणारा पुरुषही अगदी सहजासहजी वश न होणाऱ्या स्त्रियांच्याही आकर्षणास पात्र असतो. कारण या उत्कट प्रेमचिन्हांहून

प्रेमाला उद्युक्त करणारे, त्या व्यक्तीबद्दल कुतुहल जागृत करणारे, दुसरे तिसरे अलंकार काहीच नाही.

विभाग दुसरा

पाठ पाचवा

चावा घेणे

चुंबनासाठी योग्य असलेली प्रत्येक जागा चावण्यासाठीही योग्य समजावी. मात्र वरचा ओठ, तोंडाचा आतला भाग आणि डोळे हे चुंबनासाठी योग्य असले तरी चावा घेण्यासाठी मात्र नाहीत याचे भान (बेभान अवस्थेतही) असले पाहिजे.

चावण्यासाठी दात कसे असावेत? दात छान असावेत. समप्रमाणात, स्वच्छ, चमकदार, दाणेदार, आणि धारदार असावेत. त्यांना रंगवता आले पाहिजे.

बोथट, वाकडेतिकडे, पुढे आलेले, सैल, अतीमोठे , खरखरीत असे दात असू नयेत.

चाव्याच्याही तऱ्हा असतात.

चोरटा चावा

सुजलेला चावा

टिंब चावा

रेखा चावा

पोवळेरत्नजडित चावा

रत्नहार चावा

ढगफुटीचा चावा

वराह (डुक्कर) चावा

किंचितशा हळुवार चाव्याने जेव्हा सभोवतालची कांती लालसर होते तेव्हा त्या हलक्या चाव्याला चोरटा चावा म्हणावे.

जेव्हा कांतीवर दोन्ही बाजूंनी खड्डा पडतो तेव्हा तो सुजलेला चावा असतो.

जेव्हा फक्त छोट्टुशा जागी वरच्या व खालच्या एकेकाच दाताने चावा घेऊन एक टिंब उमटतो तेव्हा त्याला म्हणावे टिंब चावा.

जेव्हा सर्व दातांनी मिळून अशा टिंबांची एक रेषा बनते तेव्हा तो होतो रेखा चावा.

जेव्हा दात आणि ओठ असे दोन्ही मिळून चावा घेतला जातो तेव्हा जे उमटते तो पोवळे रत्न चावा. ओठांनी उमटतात ते पोवळे आणि दातांनी उमटतात ते हिरे.

जेव्हा सर्व दातांनी मोठा चावा घेतला जातो तेव्हा तो बनतो रत्नहार.

स्तनांवर ढगफुटीचा चावा उमटवतात. जेव्हा चावा असमान असतो आणि दाता-दातातील मधल्या जागेतून एक सुंदर नक्षी बनते तेव्हा ती ढगफुटीसारखी दिसते.

आत्यंतिक बेभान अवस्थेत वराहनक्षी उमटते. एकाबाजूला एक अशी जाड रेखानक्षींची रांग दंड किंवा स्तनांवर उमटवली जाते तेव्हा तिला वराह नक्षी म्हणावे.

खालच्या ओठावर चोरटा चावा, किंवा सुजलेला चावा किंवा फ़ारतर टिंब चावा घेतला जातो. सुजलेला चावा आणि प्रवाळ रत्नांचा चावा गालावर घ्यायचा असतो. चुंबन, नखांची नक्षी आणि चाव्यांची नक्षी हे गालाचे दागिने समजावे. गाल म्हणजे डावा गाल.

रेखा चावा किंवा रत्नहार हे गळा, दंड किंवा मांड्यांवरचे अलंकार समजावे. मात्र कपाळावर व मांडीवर रेखाचावाच शोभतो.

प्रियेच्या वस्तुंवरही नखे आणि दाताच्या खुणा केल्या जातात. जसे बिंदी, कुडी, झुमका, वेणी, पानाचा विडा किंवा तमाल पत्र यांवर प्रियकराने आपल्या खुणा उमटवून आपली इच्छा प्रकट करावी. चावा ही सुखाची खूण असते.

हे ज्ञाले चावा महात्म्य

चावा घेताना त्या त्या देशातल्या चालीरिती आणि देशोदेशीच्या स्त्रियांच्या आवडीनिवडी लक्षात घेऊन मगच प्रयोग करावेत.

मध्य भारतातल्या, म्हणजे गंगा जमुना खोऱ्यातल्या स्त्रिया संयमित असतात आणि त्यांना चावणे, नखोड्या मारणे असले बाष्कळ प्रकार आवडत नाहीत.

बाल्हिक प्रदेशातल्या (आताचा बलुचीस्तान) स्त्रियांना चापट्या मारलेल्या आवडतात.

अवंतिकानगरीतल्या स्त्रियांना (आताचे उज्जैन) नवनवीन प्रेमप्रकार व प्रयोग आवडतात.

महाराष्ट्रदेशीच्या स्त्रियांना चौसष्ट कलांत प्राविण्य मिळवायला आवडते. त्या कलासक्त असतात. प्रेमालापांच्या भरात त्या कुजबुज करून कठोर शब्दांचा वापर करतात. आणि त्यांना तसेच ऐकायलाही आवडते. त्यांची प्रेमाची प्रेरणा तीव्र असते.

पाटलीपुत्र(आताचे पाटणा)मधील स्त्रियांच्या आवडीनिवडी महाराष्ट्रातल्या स्त्रियांप्रमाणेच असतात. पण त्या बाहेरून तसे दाखवत नाहीत आणि एकांतात आपले रंग उधळतात.

द्रविड देशातील (तमिळ) स्त्रियांना दाबलेले आणि घासलेले आवडते. पण त्यांचे रेतपतन हळू हळू होते. त्यामुळे त्यांना खूप विलंबित क्रिया आवडते.

वाराणसीच्या स्त्रिया मध्यमा असतात. त्यांना सर्व सुखांची संयमित ओढ असते आणि कुजबुज, कठोर शब्द, शिव्या वगैरे त्यांना खपत नाहीत.

अवंतीका नगरीच्या स्त्रियांना चुंबनांत आणि चावण्यात रस नसतो पण विविध कामक्रिडांची त्यांना आवड असते.

माळव्यातील (आताचा मध्यप्रदेश) स्त्रियांना आलिंगन आणि चुंबनाची ओढ असते पण दुखावलेले अजिबात आवडत नाही. आणि त्यांना पटवायचा मार्ग म्हणजे चापट्या.

अभिरा आणि सिंधु नदीच्या पाच नद्यांच्या खोऱ्यातील (आजचा सिंध व पंजाब) स्त्रियांना औपरिष्टक आणि मुखक्रिडन आवडते.

अपरातिकेतील स्त्रियांना तीव्र आकर्षण असते आणि त्यांच्या कामक्रिडेच्या वेळी त्या सतत त्स त्स असा आवाज करतात.

लाट प्रदेशातील स्त्रियांची लालसा तर आत्यंतिक तीव्र असते आणि त्याही तस तस असा ध्वनी करतात.

स्त्री राज्य, कोसला येथील स्त्रियांची कामप्रेरणा तीव्र असते व त्यांचे रेत जास्त असते. त्यांना त्यासाठी औषधे (भांग वगैरे उद्दीपक पेये) प्यायला आवडते.

आंध्र देशातील स्त्रिया कमनीय व नाजुक असतात. त्यांना सुखाची लालसा असते आणि त्यांना भरभरून जाडजुड सुख आवडते.

गंददेशातील स्त्रियांची शरीरे नाजुक असतात आणि त्या गोड गोड बोलतात.

विविध प्रदेशातील स्त्रियांच्या आवडीनिवडींबाबत सुवर्णाभाचे मत मात्र वेगळे आहे. त्याचे म्हणणे व्यक्ती तितक्या प्रकृती. त्यामुळे अमुक एका प्रदेशातील स्त्रिया अमुकच प्रकारच्या असतात असे विधान करणे हेच चुकीचे आहे. त्याचबरोबर वस्त्रे आणि खेळांबरोबरच आवडिनिवडींची आयात निर्यात चालूच असते आणि त्यामुळे कामक्रिडांचे प्रकार कपड्यांप्रमाणेच मूळ जागांवरून ओळखले जातात इतकेच. (म्हणजे उदा. पंजाबी ड्रेस घालणारी स्त्री पंजाबीच असेल असे नाही. तसेच पंजाबी प्रकारच्या कामक्रीडांची आवड फक्त पंजाबी स्त्रीलाच असते असे नाही.) त्यामुळे अमुक एका प्रदेशातील स्त्रियांना हे असेच आवडते असे सरसकट समजून चालू नये. प्रत्येक व्यक्तीला वेगवेगळे समजून व त्या व्यक्तीच्या त्या त्या वेळच्या मूडला साजेल असेच वागावे.

आलिंगन, चुंबन आदी गोष्टी कधी कधी कराव्यात त्याचेही नियम आहेत. ज्यांनी कामाचे उद्दीपन होते आणि समोरच्या व्यक्तीचा कामरस जागृत होत जातो अशा क्रिया कलाप आधी करावेत आणि ज्यातून स्वतःला सुख आनंद मिळतो ते कामक्रिडेच्या ऐन भरात करावेत.

या विषयांवर काही काव्यही आहे
पुरुष जेव्हा स्त्रीला चावू जातो
स्त्रीने दुप्पट आवेगाने त्याला चावावे
त्याने जर बिंदू चावा दिला
तर तिने त्याचा रेखाचावा घ्यावा
आणि त्याने जर रेखाचावा घेतला
तर तिने त्याच्या मांडिवर ढगफुटी करावी
त्याने जर तिला चापटी मारली
तिने युद्धच पुकारावे
युद्धात तिने प्रियकराचे झिंज्या धराव्यात
आणि त्याची मान खाली खेचून
त्याच्या खालच्या ओठाचे रसरसून चुंबन घ्यावे
कामाच्या धुंदीत तिने स्वतःचे डोळे मिटावेत
आणि त्याच्या शरीराचा जो भाग हाती लागेल त्याचा चावा घेत सुटावे
दिवसा ढवळ्या, गांवात फिरतानाही जेव्हा तिचा प्रियकर तिला आपल्या
अंगावरच्या खुणा दाखवतो
तिने सूचक हसून मान फिरवावी व त्याला चिडवल्यासारखे करावे

आणि रागारागाने आपल्या अंगावरच्या खुणा दाखवाव्यात.

अशा प्रकारच्या वागण्याने स्त्री पुरुषांचे प्रेम काळानुसार कमी होण्या ऐवजी

शतकापर्यंत वाढतच जाते.

विभाग दुसरा

पाठ सहावा

पहुडणे आणि मिलनाचे प्रकार

मिलनाच्या उच्च क्षणी मृगी स्त्रीने असे पहुडावे ज्यामुळे तिची योनी जास्तीत जास्त विस्तारित असेल. या उलट हस्तिनी स्त्रीने निम्न मिलनाच्या क्षणाला असे पहुडावे की तिची योनी कमीत कमी विस्तार पावेल. पण जेव्हा बरोबरीचे मीलन असेल तेव्हा मात्र सामान्य तऱ्हेनेच पहुडणे योग्य. हस्तिनी आणि मृगी स्त्रियांना जे लागू आहे तेच अश्विनींनाही लागू पडते. निम्न मिलनासाठी औषधींचा वापर करून कमीत कमी वेळेत जास्तीत जास्त सुख मिळवता येते. (या पुस्तकाच्या पुढील भागात ते देणारच आहोत)

मृगिणीने शयनाचे तीन प्रकार करून पहावेत

सताड उघडी मुद्रा

जांभई देताना होते तशी मुद्रा

इंद्राणी मुद्रा

डोके कमी उंचीवर आणि नितंब उशीवर ठेवून उचललेल्या अवस्थेत पहुडल्यावर जी अवस्था दिसते ती सताड मुद्रा. अशा वेळी पुरुषाने एखादे उटणे, द्रव, किंवा वंगणाचा वापर केल्यास अधिक सुखाची प्राप्ती होते.

मृगिणी स्त्री, जेव्हा मांड्या उंच करून दोन्ही दिशांना पूर्ण विलग करते तेव्हा जी स्थिती होते त्याला जांभई मुद्रा म्हणावे.

जेव्हा स्त्री पाय गुढघ्यातून मुडपुन पावलांना मांड्यांच्या वरपर्यंत आणून मांड्या पूर्णतः विस्तारित करते तेव्हा त्याला इंद्राणी मुद्रा म्हणावे. अर्थात ही सोपी नाही. ती जमवायला लवचिक शरीर व प्रॅक्टीसची गरज आहे. अत्युच्च सुखासाठी या मुद्रेचा वापर होतो.

आलिंगन आसनाचा वापर निम्न मीलनांत होतो. आणि अश्विनी स्त्रियांना गुंतवळ आसने आणि दाबण्याच्या आसनांचा उपयोगही निम्न मिलनांत करता येतो.

जेव्हा स्त्री आणि पुरुष आपल्या पायांनी एकमेकांना घट्ट विळखा घालतात तेव्हा ते आलिंगन आसन. हे आलिंगन आजुबाजूनेही (कुशीवरचे) करता येते वा उताणे राहून एकमेकांवर असतानाही करता येते. जेव्हा स्त्री किंवा पुरुष किंवा दोघे आपल्या कुशीवर असतात तेव्हा ते कुशीवरचे आलिंगन असते. कुशीवरच्या आसनात पुरुष आपल्या डाव्या अंगावर आणि स्त्री आपल्या उजव्या अंगावर झोपलेली असावी असा संकेत आहे. आणि हा नियम सर्व प्रकारच्या स्त्रियांना लागू पडतो.

विळखा घालून झाल्यावर जेव्हा स्त्री आपल्या मांड्यांत प्रियकराला आवळते तेव्हा ते दाबण्याचे आसन बनते.

जेव्हा स्त्री आपली एक मांडी प्रियकराच्या मांड्यांतून गुंतवते तेव्हा ते गुंतवळ आसन बनते.

जेव्हा स्त्री प्रियकराचे लिंग आपल्या योनीत अडकवून ठेवते तेव्हा ते अश्विनीआसन बनते. या साठी बरीच तयारी लागते व आंध्रदेशातील स्त्रिया यात वाकबगार जाणल्या जातात.

वर दिलेली सर्व आसने बभ्रुव्याने सांगितली आहेत.

सुवर्णाभाने मात्र यात अजून काही भर घातली आहे.

जेव्हा स्त्री उताणी पडल्यावर आपले दोन्हीही पाय सरळ उंच करते त्या अवस्थेला त्याने अभ्युत्थानासन असं नाव दिलं आहे.

जेव्हा ती आपले दोन्ही पाय उंचावून प्रियकराच्या खांद्यावर टाकते तेव्हा त्याला तो जांभई आसन म्हणतो

आणि जेव्हा ती मांड्या जुळवते आणि तिची दोन्हीही पावले जुळवून प्रियकर आपल्या छातीशी घेतो त्यावेळी ते बनतं आवळलेलं आसन.

जेव्हा तिचा फक्त एक पाय पसरलेला असतो तेव्हा ते अर्ध दबावा आसन असतं

जेव्हा स्त्री आपला एक पाय प्रियकराच्या खांद्याभोवती टाकते व दुसरा सरळ करते व नंतर तो दुसरा पाय खांद्यावर टाकून पहिला सरळ करते. अशा तऱ्हेने दोन्हीही पाय आलटून पालटून खांद्यावर टाकते व सरळ करते तेव्हा त्याला चिरलेल्या बांबूचे आसन म्हणतात.

जेव्हा एक पाय प्रियकराच्या डोक्यावर ठेवून दुसरा सरळ केलेला असतो तेव्हा त्याला खिळा मारणारे आसन म्हटले आहे.

जेव्हा स्त्री दोन्ही पायांची मुटकुळी करून ते स्वतःच्या छातीशी टेकवते तेव्हा ती कर्क (खेकडा) आसन असते.

जेव्हा मांड्या उंचावून एकमेकांत गुंतवलेल्या असतात तेव्हा ते बनते बंद आसन

जेव्हा जांघा एकमेकांत गुंतवलेल्या असतात तेव्हा ते बनते कमलासन

जेव्हा प्रियकर प्रेयसीच्या शरीराचा विळखा न सोडवता तिच्या व स्वतःच्या शरीराभोवती फिरतो आणि तीही त्याला सतत स्वतःच्या विळख्यात ठेवून त्याला स्वतःभोवती फिरवते त्याला फिरतीचे आसन म्हणावे. यासाठी देखील बरीच तयारी लागते.

सुवर्णाभाच्या मते अशा प्रकारची आसने पाण्यात करणे अधिक सोपे जाते. कधी उभ्याने, कधी बसून तर कधी झोपून ही आसने पाण्यात करता येतात. पण वात्स्यायनाच्या मते पाण्यात अशा आसनांचा वापर करणे हे धर्माने निषिद्ध मानले आहे.

जेव्हा स्त्री आणि पुरुष एकमेकांचा किंवा खांब किंवा भिंतीचा आधार घेतात आणि उभ्यानेच मिलनात दंग होतात तेव्हा ते बनते आधाराचे मिलन.

पण जेव्हा प्रियकर भिंतीच्या आधाराने उभा असतो, आणि त्याच्या जुळलेल्या हातांवर नितंब ठेवून बसलेली त्याची प्रेयसी आपल्या नाजुक हातांचा विळखा त्याच्या मानेभोवती घालते आणि पायाच्या पोटऱ्यांचा विळखा त्याच्या कमरेभोवती

घट्ट करते आणि भिंतीला टेकलेल्या आपल्या पावलांच्या मदतीने झोके घेते व मिलनाचा आस्वाद घेते तेव्हा ते असते तरंगणारे आसन.

स्त्री जेव्हा आपल्या हातापायांच्या आधाराने एखाद्या चतुष्पाद प्राण्याप्रमाणे उभी रहाते आणि प्रियकर जेव्हा एखाद्या बैलाप्रमाणे तिचा ताबा घेतो त्याला म्हटले जाते गो आसन. इतर वेळी छातीशी जे जे केले जाते ते अशा वेळी पाठीशी केले जाते.

याच प्रकारे कुत्रा, बकरी, हरिण अशासारखे मिलन, गाढव करते तसे जोरदार मिलन, मांजर, घोडा मारतो तशी उडी, वाघ मारतो तशी झेप, हत्तीचं आवळणं, अस्वलाचं घासणं, अशी सर्व प्राण्यांची वेगवेगळी वैशिष्ट्ये आजमावून पहायला हरकत काय?

जेव्हा एक पुरुष दोन स्त्रियांशी मिलन करतो तेव्हा ते संयुक्त मिलन असते.

जेव्हा एक पुरुष अनेक स्त्रियांशी एकत्रितपणे मिलनसुख घेतो तेव्हा त्याला गायींच्या कळपाचे मिलन म्हणतात.

या शिवाय इतरही मिलनाचे प्रकार आहेत ज्यांत पाण्यात मिलनाचा आनंद उपभोगला जातो. एक हत्ती अनेक हत्तीणींशी पाण्यात खेळतो. किंवा बकऱ्या आणि हरिणीसारखा पाण्यातल्या मिलनाचा आनंद घेता येऊ शकतो.

ग्रामनेरी भागात अनेक तरुण पुरुष आपल्यातल्या एखाद्याच्या पत्नीशी एकत्रितपणे कामक्रीडा करतात. कधी आळीपाळीने तर कधी एकसाथ. एकजण तिला

पकडतो, दुसरा तिच्या मुखाशी, इतर तिच्या इतर अंगांशी झोंबतात आणि आनंद लुटतात.

अशाच प्रकारचा एकत्रित कामक्रीडा एका वेश्येबरोबर अनेक पुरुष करतात किंवा कधी कधी राजाच्या अनेक राण्यांच्या जनानखान्यात सापडलेल्या एकट्यादुकट्या पुरुषासोबतही असा प्रकार घडून येतो.

दक्षिणेतील काही देशांत गुदद्वाराच्या संभोगाची प्रथा आहे. हे हीनप्रकारचे मिलन मानले जाते.

तर हा होता मिलनाच्या विविध प्रकारांचा लेखाजोखा. पण स्त्री पुरुष मिलन म्हणजे काही कायदे आणि कानून यांचे संविधान नव्हे. यांत भरपूर प्रयोग करायला वाव आहे. प्रत्येक स्त्री आणि प्रत्येक पुरुष मिलनाच्या नवनवीन तऱ्हा शोधू शकतात. हुषार, प्रतिभाशाली माणसे मिलनाचे विविध प्रकार स्वतःच्या अक्कलहुषारीने निर्माण करतात. कधी पक्षी तर कधी प्राण्यांच्या मिलनातून त्यांना कल्पना सुचतात. आयुष्याचा प्रत्येक दिवस आणि प्रत्येक रात्र अनोखी करणे हे माणसाच्या हाती आहे. अशा पुरुषांबद्दल स्त्रियांच्या मनात नेहमीच मैत्री, प्रेम आणि आदराची भावना असते.

अशा प्रकारे काम सूत्र या पुस्तकाच्या सात विभागांपैकी दुसरा विभाग समाप्त होत आहे.

याचबरोबर समाप्त होत आहे कामसूत्रचा हा भाग. पुढील भाग विनामूल्य
मिळण्यासाठी संपर्क साधा

esahity@gmail.com

कामसूत्र पुढील भाग

ई साहित्य प्रतिष्ठान तर्फे प्रकाशित होणाऱ्या व श्री सुनिल सामंत यांनी अनुवादित केलेल्या कामसूत्र या पुस्तकाचा हा पहिला भाग होता. सात विभागांच्या कामसूत्र या पुस्तकाचे आम्ही तीन भागांत प्रकाशन करत आहोत. एकूण सात विभागांच्या या पुस्तकाचे पहिले दोन विभाग पहिल्या भागात होते. दुसऱ्या भागात विभाग तीन आणि चार, आणि तिसऱ्या पुस्तकात विभाग पाच ते सात असतील. ही सर्वच पुस्तके प्रकाशनाच्या मार्गावर असून विनामूल्य वितरीत केली जाणार आहेत.

ई साहित्य प्रतिष्ठान हे मराठी साहित्याला इंटरनेटच्या आणि मोबाईलच्या आधाराने जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत नेण्यासाठी स्थापन झाले. यात कोणताही कमर्शियल उद्देश नाही. मराठी भाषेचा गोडवा नव्या पिढ्यांनी चाखावा आणि त्याचा आनंद घ्यावा हाच यामागचा उद्देश आहे. आणि याला मराठी लोकांकडून मिळणारा प्रतिसाद पाहून आम्हाला आनंद होत आहे.

ई साहित्य प्रतिष्ठानातर्फे आजवर म्हणजे २०१३ पर्यंत तिनशेहून अधिक पुस्तकं प्रकाशित झाली. त्यातली बहुतांश नवीन लेखकांनी लिहिलेली आहेत. ही सर्व पुस्तकं विनामूल्य डाऊनलोडिंगसाठी www.esahity.com या वेबसाईटवर उपलब्ध आहेत.

कामसूत्रचे पुढील भाग विनामूल्य मिळण्यासाठी आपले नांव esahity@gmail.com वर मेल पाठवून नोंदवावे. ई साहित्य प्रतिष्ठानची इतर पुस्तकेही आपल्याला या नोंदणी नंतर ई मेलने मिळत रहातील.

आपले विश्वासू

टीम ई साहित्य

ई साहित्य प्रतिष्ठानची गेल्या काही दिवसांतील प्रकाशने

1. भव्य...दिव्य...अवाढव्य (कथा संग्रह) लेखक : विजय काचरे
2. स्टेशन डायरी व सौंदर्या (दीर्घकथासंग्रह) लेखक रेवण जाधव
3. दुर्ग तिकोना : लेखक व छायाचित्रकार :भास्कर नारकर
4. समजुतीच्या गोष्टी (कुमारकथासंग्रह) लेखक : अरुण वि देशपांडे
5. जे आहे तुझे तुजपाशी : लेखिका: पर्णवी ब्रह्मकुळे रावळ.
6. पैशाचा पाऊस (कादंबरी) लेखिका : सुषमा जाधव
7. इटुकली- मिटुकली : लेखक : साने गुरुजी
8. अंतरीच्या गूढगर्भी (कथासंग्रह) : लेखक : संकल्प आभाळे.
9. पंच तंत्र The Five Techniques of Management. लेखक. विष्णुगुप शर्मा. संपादक : सुनिल सामंत
- 10.सह्यांकन (भटकंती) : लेखक : नचिकेत जोशी
- 11.पंख. (भाग १ व २) : लेखक : रत्नाकर महाजन
- 12.बाल नेटाक्षरी (धम्म धमाका2013) : संपादिका : अनघा हिरे
- 13.इये कूटप्रश्नांचिये नगरी . (कूटप्रश्नसंग्रह): लेखक :शशिकांत द. चवाथे व निलेश प्र. गोरे
- 14.नवरा: एक खोज. (अनुभव) : लेखिका : प्रियांका जोशी
- 15.कधी सरस सरस... कधी कळस कळस : लेखक : पंकज घारे
- 16.आभास हा (कथासंग्रह) : लेखक : मंदार कात्रे.
- 17.इत्यर्थ. सप्टेंबर २०१३ इंजिनियर दिन विशेषांक : संपादिक: संहिता हिस्वनकर
- 18.गम्मत गाणी, जम्मत गोष्टी (बालसाहित्य) : लेखिका : सौ. कविता नवरे
- 19.कृष्णाई : लेखिका : मनीषा कुलकर्णी
- 20.हृदयांजली ही गोदेसाठी. कवी: संजीव अहिरे.
- 21.नास्तिक : (नेटाक्षरी) :संपादक: शशिकांत रणावरे

- 22.निम्मी तुझी निम्मी माझी (एकांकिका संग्रह) : लेखक : डॉ. मुरलीधर जावडेकर
- 23.विषामृत (कथासंग्रह) : लेखिका : आनंदिनी
- 24.मला भावलेले मेघदूत ,संपूर्ण मेघदूतासह. : लेखिका : धनश्री. लेले
- 25.डरकाळी. The Challenge : लेखक : गणेश पावले
- 26.गालातल्या. . . गालात (लघुकादंबरी) : लेखक : विनीत वैद्य
- 27.मस्तानीचा बाजीराव : लेखक : डॉ. मुरलीधर जावडेकर
- 28.शनिखालची चिंच (ललित): लेखक :श्री. किरण भावसार.
- 29.नांगरून ठेवलेले शेत (कविता संग्रह) : कवयित्री :सुषमा जाधव
- 30.नागपुरी तडका (कविता)कवी गंगाधर मुटे
- 31.ढ. . . ढ. . . ढगुल्या (बालकथा) : लेखिका : अनघा हिरे
32. वेरूळ : लेखक : डॉ प्रभाकर देव : छायाचित्रे : श्री. आनंद माने
वरील सर्व प्रकाशने www.esahity.com वर विनामूल्य डाऊन लोड
साठी उपलब्ध आहेत.
यापुढे दर आठवड्याला मराठी ईपुस्तक मिळण्यासाठी आपला मेल आय
डी कळवा : esahity@gmail.com

